

UNIVERZITET U SARAJEVU
FAKULTET POLITIČKIH NAUKA
ODSJEK ZA SIGURNOSNE I MIROVNE STUDIJE

**PROBLEM DEFINICIJE TERORIZMA – POVIJESNI
PREGLED**

- magistarski rad -

Kandidat/kinja
Haris Zeković
Broj indeksa:

Mentor
Prof. dr. Vlado Azinović
770/II-SPS

Sarajevo, juli 2024.

ODSJEK ZA SIGURNOSNE I MIROVNE STUDIJE

**PROBLEM DEFINICIJE TERORIZMA – POVIJESNI
PREGLED**

- magistarski rad –

Kandidat/kinja
Haris Zeković
Broj indeksa:

Mentor
Prof. dr. Vlado Azinović
770/II-SPS

Sarajevo, juli 2024.

Sadržaj

SAŽETAK/ABSTRACT	6
UVOD	8
I TEORIJSKO-METODOLOŠKI OKVIR ISTRAŽIVANJA.....	10
1.1. Teorijska osnova istraživanja	10
1.2. Kategorijalno pojmovni sistem	11
1.3. Problem istraživanja	12
1.4. Predmet istraživanja	13
1.5. Ciljevi istraživanja.....	13
1.5.1. Naučni cilj istraživanja	13
1.5.2. Društveni cilj	14
1.6. Hipoteze istraživanja	14
1.6.1. Generalna hipoteza	14
1.6.2. Posebne hipoteze	14
1.7. Metode istraživanja	14
II PROBLEM DEFINICIJE TERORIZMA.....	16
2.1. Definisane pojma terorizma kroz historiju.....	16
2.2. Evolucija definicija terorizma	17
2.3. Kontekstualizacija terorizma u historiji	18
2.3.1. Terorizam u antici i srednjem vijeku.....	19
2.3.2. Terorizam u modernom dobu.....	22
2.3.3. Savremeni terorizam i njegove definicije.....	22
2.4. Teorijski pristupi definiciji terorizma	24
III HISTORIJSKI KONTEKST TERORIZMA	27
3.1. Terorizam u 19. stoljeću.....	27
3.2. Terorizam u 20. stoljeću.....	28
3.3. Terorizam u 21. stoljeću.....	30
3.4. Terorizam i ekonomske posljedice.....	31
IV UTJECAJ POLITIČKIH, KULTURNIH I DRUŠTVENIH FAKTORA NA DEFINICIJU TERORIZMA	37
4.1. Politika i terorizam	37
4.2. Religija i terorizam.....	38
4.3. Društveni pokreti i terorizam	40

4.3.1. Terorizam kao taktika društvenih pokreta.....	41
4.3.2. Uloga terorizma u mobilizaciji i demobilizaciji društvenih pokreta.....	42
4.3.3. Društveni pokreti i njihov odgovor na terorizam.....	43
4.4. Utjecaj medijskog izvještavanja na percepciju terorizma.....	45
V SUOČAVANJE S PROBLEMOM DEFINICIJE TERORIZMA.....	48
5.1. Međunarodni odgovori na terorizam.....	48
5.2. Nacionalni pristupi definiciji terorizma.....	50
5.2.1. Faktori koji utječu na nacionalne definicije terorizma.....	50
5.2.2. Primjeri nacionalnih definicija terorizma.....	51
5.2.3. Izazovi u definisanju terorizma.....	52
5.2.4. Prilagođavanje i evolucija nacionalnih definicija.....	53
5.3. Utjecaj definicija terorizma na zakonodavstvo.....	55
5.3.1. Zakonodavne mjere protiv terorizma.....	55
5.3.2. Balansiranje sigurnosti i ljudskih prava.....	57
5.3.3. Utjecaj na međunarodnu saradnju.....	58
5.3.4. Primjeri iz svijeta.....	60
5.4. Pravni izazovi u suzbijanju terorizma.....	61
ZAKLJUČNA RAZMATRANJA I PREPORUKE.....	64
LITERATURA.....	68

SAŽETAK

Ovaj istraživački rad temeljno istražuje historijskih razvoj definicije terorizma kroz različite epohe i kontekste, s naglaskom na složenost ovog fenomena. U uvodnom dijelu istraživanja naglašava se značaj definisanja terorizma u kontekstu globalnih sigurnosnih izazova, što postavlja temelje za daljnje istraživanje. Nakon toga, istraživanje se fokusira na teorijsko-metodološki okvir, gdje se postavljaju ciljevi, hipoteze i analiziraju relevantne istraživačke metode.

Glavni dio istraživanja bavi se problemom definicije terorizma, prikazujući njegovu evoluciju kroz različite historijske periode i kontekstualizaciju u društvenim i političkim okolnostima. Detaljno se istražuje historijski kontekst terorizma od 19. do 21. stoljeća, uz poseban naglasak na utjecaj političkih, kulturnih i društvenih faktora na percepciju terorizma u različitim vremenskim razdobljima.

Analiziraju se i međunarodni i nacionalni odgovori na terorizam, kao i utjecaj definicija terorizma na zakonodavstvo. Kroz zaključna razmatranja, istraživanje sažima ključne nalaze i daje smjernice za daljnja istraživanja i pristupe u rješavanju problema definicije terorizma. Ovaj rad pruža duboki uvid u historijski kontekst i razvoj definicija terorizma, ističući kompleksnost ovog fenomena i važnost precizne definicije u borbi protiv terorizma i osiguravanju globalne sigurnosti.

Ključne riječi: terorizam, definicija, povijesni kontekst, politički faktori, društveni faktori, sigurnost...

ABSTRACT

This research paper thoroughly explores the historical development of the definition of terrorism across different epochs and contexts, emphasizing the complexity of this phenomenon. In the introductory part of the research, the significance of defining terrorism in the context of global security challenges is highlighted, laying the groundwork for further investigation. Subsequently, the research focuses on the theoretical-methodological framework, setting objectives, hypotheses, and analyzing relevant research methods.

The main part of the research deals with the problem of defining terrorism, depicting its evolution through various historical periods and contextualizing it within social and political

circumstances. The historical context of terrorism from the 19th to the 21st century is extensively examined, with a special emphasis on the influence of political, cultural, and social factors on the perception of terrorism in different temporal periods.

International and national responses to terrorism are analyzed, as well as the impact of terrorism definitions on legislation. Through concluding considerations, the research summarizes key findings and provides guidelines for further research and approaches to addressing the problem of defining terrorism. This paper provides deep insights into the historical context and development of terrorism definitions, highlighting the complexity of this phenomenon and the importance of precise definition in the fight against terrorism and ensuring global security.

Keywords: terrorism, definition, historical context, political factors, social factors, security...

UVOD

U svijetu koji se neprestano suočava s izazovima sigurnosti, definisanje terorizma predstavlja ključni aspekt u borbi protiv tog fenomena. Raznolikost perspektiva i interpretacija terorizma stvaraju duboke rasprave i često rezultuju nedostatkom konsenzusa. Ovaj uvod istražuje historijski pregled problema definicije terorizma, sagledavajući evoluciju tog pojma kroz različite epohe i kontekste te stavlja fokus na složenost koja proizlazi iz političkih, društvenih i kulturnih dinamika.

Terorizam je fenomen koji seže unatrag kroz historiju, često mijenjajući svoje oblike i kontekste ovisno o vremenu i mjestu. Razumijevanje njegove definicije postalo je ključno kako za akademsku zajednicu tako i za političke i pravne institucije. No nedostatak opće prihvaćene definicije i dalje ostaje izazov koji otežava suprotstavljanje terorizmu na globalnoj razini.

Historijski pregled razvoja definicija terorizma otkriva dinamičnost termina, često oblikovanu političkim, društvenim i kulturnim kontekstom. Pojam „terorizam“ ima svoje korijene u Francuskoj revoluciji, gdje je bio povezan s upotrebom terora od strane vlasti protiv protivnika revolucije. Tokom 20. stoljeća, definicije terorizma mijenjale su se u skladu s geopolitičkim promjenama, ideološkim sukobima i evolucijom načina ratovanja.

Jedan od ključnih izazova u definisanju terorizma leži u ravnoteži između potrebe za zaštitom društva od nasilnih aktera i očuvanja građanskih sloboda i ljudskih prava. Pitanja poput ovlasti za definisanje terorizma, koja djela se smatraju terorističkim, i kako razlikovati terorizam od legitimnog političkog nasilja ostaju predmetom rasprave i kontradikcije. Ovaj uvod nastoji istražiti te teme kroz povijesni kontekst i kontekstualizirati ih unutar šireg razumijevanja problema definicije terorizma.

Razvoj definicija terorizma odražava širok spektar političkih, socijalnih i kulturoloških dinamika koje su oblikovale svjetske događaje i sukobe..

Na primjer, definicije terorizma u Sjedinjenim Američkim Državama i Evropskoj uniji mogu se razlikovati zbog različitih prijetnji i historijskih konteksta s kojima su se suočavale. U SAD-u se često naglašava nacionalna sigurnost i borba protiv transnacionalnih prijetnji, dok je u Evropi fokus stavljen na zaštitu građanskih sloboda i ljudskih prava.

Danas, u globalizovanom svijetu, definicije terorizma suočavaju se s novim izazovima poput cyber terorizma, biološkog terorizma i terorizma povezanog s ekstremističkim grupama kao što je ISIS. Ovi novi oblici terorizma otvaraju nove rasprave o tome kako definisati terorizam i kako se nositi s njegovim sve složenijim aspektima.

Zbog toga, razumijevanje historijskog konteksta i evolucije definicija terorizma ključno je za analizu trenutnih pristupa borbi protiv terorizma i za razvoj efikasnih politika i strategija za suzbijanje tog fenomena. Ovo istraživanje pruža uvid u različite perspektive i doprinosi širem razumijevanju složenosti i izazova povezanih s terorizmom.

I. TEORIJSKO – METODOLOŠKI OKVIR ISTRAŽIVANJA

1.1. Teorijska osnova istraživanja

Terorizam, kao složen i kontraverzan fenomen, predstavlja izazov za definiciju i razumijevanje kako akademskih krugova tako i političkih i pravnih institucija. Različite perspektive, ideologije i interesi dovode do različitih definicija terorizma, što često rezultuje nedostatkom konsenzusa i problemima u tretiranju i suprotstavljanju tom fenomenu.¹

Analiza historijskog razvoja definicija terorizma otkriva promjenljivu prirodu termina, često oblikovanu političkim, društvenim i kulturnim kontekstom. Na primjer, termin „terorizam“ ima svoje korijene u Francuskoj revoluciji, gdje je bio povezan s upotrebom terora od strane vlasti protiv protivnika revolucije. Kasnije, tokom 20. stoljeća, definicije terorizma evoluirale su s obzirom na geopolitičke promjene, ideološke sukobe i promjene u načinu vođenja ratova.

Jedan od ključnih izazova u definisanju terorizma leži u balansiranju između potrebe za zaštitom društva od nasilnih aktera i očuvanja građanskih sloboda i ljudskih prava. Pitanja poput toga ko ima ovlasti za definisanje terorizma, koje akcije se smatraju terorističkim, i kako se terorizam razlikuje od legitimnog političkog nasilja ostaju predmetom rasprave i kontraverze.²

Razvoj definicija terorizma odražava širok spektar političkih, socijalnih i kulturoloških dinamika koje su oblikovale svjetske događaje i sukobe. U 19. i 20. stoljeću, terorizam je bio povezan s nacionalnim oslobodilačkim pokretima, revolucionarnim ideologijama, separatizmom i vjerskim ekstremizmom. Međutim, postojanje različitih političkih, vjerskih i ideoloških uvjerenja utjecalo je na interpretaciju terorizma, što je dovelo do raznovrsnosti definicija.

Primjera radi, definicije terorizma u Sjedinjenim Američkim Državama i Evropskoj uniji mogu se razlikovati zbog različitih prijetnji i historijskih konteksta s kojima su se suočavali. U SAD-u se često ističe nacionalna sigurnost i borba protiv transnacionalnih prijetnji, dok je u Evropi naglasak na zaštiti građanskih sloboda i ljudskih prava.

Kroz historiju, definicije terorizma su se mijenjale ovisno o političkim ciljevima i agendi država ili političkih skupina. Na primjer, za vrijeme Hladnog rata, terorizam se često

¹ Badley, T.J., *Defining International Terrorism: A Pragmatic Approach*, Terrorism and political violence, 1998., str. 90.

² Richardson, L., *Terrorists as Transnational Actors*, in the future of terrorism, Max. Taylor & John Horgan eds., 2000., str. 209.

definisao kao djelovanje protivnika Zapada ili komunističkih režima, dok su u posthladnoratovskom periodu definicije terorizma često uključivale i ponašanja koja su se smatrala ekstremističkim ili fundamentalističkim.

U današnjem globalizovanom svijetu, definicije terorizma suočavaju se s novim izazovima poput cyber terorizma, biološkog terorizma i terorizma povezanog s ekstremističkim grupama poput ISIS-a. Ovi novi oblici terorizma otvaraju nove rasprave o tome kako definisati terorizam i kako se nositi s njegovim sve složenijim aspektima.³

Zbog toga, razumijevanje historijskog konteksta i evolucije definicija terorizma ključno je za analizu trenutnih pristupa borbi protiv terorizma i za razvoj efikasnih politika i strategija suzbijanja tog fenomena. Ova istraživanja pružaju uvid u različite perspektive i doprinose širem razumijevanju složenosti i izazova povezanih s terorizmom.

1.2. Kategorijalno pojmovni sistem

Terorizam - predstavlja nasilno djelovanje ili prijetnje s ciljem postizanja političkih, ideoloških ili religijskih ciljeva. Ovaj pojam je podložan različitim definicijama, ovisno o kontekstu i interpretaciji, što stvara izazove u suprotstavljanju i tumačenju fenomena terorizma. Različiti autori i istraživači pristupaju definisanju terorizma iz različitih perspektiva, uključujući političku, sociološku, i psihološku analizu.⁴

Nasilni aktivizam - obuhvata različite oblike nasilja ili prijetnji kao sredstvo promovisanja političkih ili ideoloških ciljeva. U kontekstu terorizma, nasilni aktivizam često se koristi kao sredstvo za izazivanje straha i destabilizaciju društva radi postizanja određenih ciljeva. Ovaj pojam često se povezuje s pojmovima gerilskog ratovanja, pobunjeničkih skupina te neregularnih vojnih formacija.⁵

Borba protiv terorizma - obuhvata širok spektar političkih, vojnih, obavještajnih i društvenih aktivnosti s ciljem sprječavanja terorističkih napada, suzbijanja terorističkih organizacija i promovisanja stabilnosti i sigurnosti. Ovaj kompleksan pristup zahtijeva koordinaciju međunarodnih aktera i primjenu različitih strategija suzbijanja terorizma. Borba

³ Weinberg, L., *The Challenges of Conceptualizing Terrorism, Terrorism and political violence*, 2004., str. 105,

⁴ Hoffman, B., *Inside Terrorism*, New York, Columbia University Press, 2006., str. 20.

⁵ Jenkins, B. M., *The Dynamics of Syria's Civil War*, Rand Corporation, Santa Monica, 2014., str. 31.

protiv terorizma uključuje i razvoj mehanizama prevencije, detekcije i odgovora na terorističke prijetnje.⁶

Radikalizacija - predstavlja proces u kojem pojedinac ili grupa postaje sve više sklona prihvatanju ekstremističkih ideja i metoda djelovanja. Ovaj proces može biti potaknut različitim faktorima, uključujući socioekonomske nejednakosti, političku represiju, vjerski fundamentalizam ili pripadnost ekstremističkim grupama. Razumijevanje mehanizama radikalizacije ključno je za prevenciju terorizma i promovisanje društvene kohezije.⁷

1.3. Problem istraživanja

Problematika definicije terorizma složena je zbog različitih perspektiva, političkih interesa i ideologija koje se prelamaju kroz taj fenomen. Kako bismo sagledali ovu problematiku, treba razmotriti nekoliko ključnih pitanja:

- **Raznovrsnost definicija terorizma:** Postoji mnogo različitih definicija terorizma koje se razlikuju ovisno o političkom, društvenom i kulturnom kontekstu. Koje su ključne razlike između tih definicija i kako one utječu na razumijevanje i tretman terorizma u međunarodnoj zajednici?
- **Definisanje terorizma u odnosu na legitimno političko nasilje:** Jedan od ključnih izazova u definisanju terorizma leži u razlikovanju između terorističkih aktivnosti i legitimnih političkih pokreta ili borbi za oslobođanje. Kako razlikovati između ovih kategorija i koje su implikacije takvih definicija na političke procese i ljudska prava?
- **Evolucija definicija terorizma kroz historiju:** Kako su se definicije terorizma mijenjale kroz historiju, posebno s obzirom na geopolitičke promjene, ideološke sukobe i promjene u načinu vođenja ratova? Koje su ključne promjene u percepciji i definiciji terorizma od Francuske revolucije do današnjeg dana?
- **Novi dimenzije terorizma:** U današnjem globalizovanom svijetu, pojavljuju se nove dimenzije terorizma poput cyber terorizma, biološkog terorizma i terorizma povezanog s ekstremističkim grupama. Kako te nove forme terorizma utječu na postojeće definicije i strategije borbe protiv terorizma?

Razumijevanje ovih pitanja ključno je za dalje istraživanje i razvoj efikasnih politika i strategija suzbijanja terorizma. Ova istraživanja mogu pružiti uvid u kompleksnost fenomena

⁶ Howard, R. D., *Foreign Policy at the Periphery: The Shifting Margins of US International Relations since World War II*, University of Kentucky Press, Lexington, 2013., str. 28.

⁷ McCauley, C., Moskalenko, S., *Mechanisms of Political Radicalization: Pathways Toward Terrorism, Terrorism and Political Violence*, 2008., str. 415.

terorizma i doprinijeti razvoju sveobuhvatnih pristupa u prevenciji i suprotstavljanju tom fenomenu.

1.4. Predmet istraživanja

Predmet istraživanja ovog rada obuhvata analizu složenog problema definicije terorizma kroz historijski kontekst. Fokus će biti stavljen na istraživanje evolucije definicija terorizma kroz različite historijske periode i analizu utjecaja političkih, društvenih i kulturnih faktora na formiranje tih definicija. Cilj istraživanja je dublje razumijevanje promjenljive prirode termina „terorizam“ i analiza kako su se definicije terorizma mijenjale s obzirom na geopolitičke promjene, ideološke sukobe i transformacije u načinu vođenja ratova.

Ova studija će sagledati različite perspektive i interese koji su oblikovali različite definicije terorizma kroz historiju, uključujući političke, društvene i kulturne kontekste. Analizirat će se kako su definicije terorizma reflektovale različite političke agende i interese različitih država i političkih skupina kroz različite historijske periode.

Pristup ovom istraživanju bit će interdisciplinaran, kombinujući historijsku analizu s političkom teorijom, sociologijom i antropologijom. Cilj je istražiti kako su se definicije terorizma mijenjale kroz vrijeme i kako su te promjene oblikovale savremene politike i strategije borbe protiv terorizma.

Kroz detaljan historijski pregled definicija terorizma, ovo istraživanje će pružiti uvid u kompleksnost i izazove povezane s ovim kontraverznim pojmom, te istaknuti važnost razumijevanja historijskih konteksta za analizu savremenih pristupa borbi protiv terorizma i razvoj efikasnih politika i strategija suzbijanja tog fenomena.

1.5. Ciljevi istraživanja

1.5.1. Naučni cilj istraživanja

Naučni cilj ovog istraživanja je dublje razumijevanje evolucije definicija terorizma kroz historiju i analiza utjecaja političkih, društvenih i kulturnih faktora na formiranje tih definicija. Fokus će biti stavljen na identifikovanje ključnih promjena u definicijama terorizma kroz različite historijske periode te razumijevanje različitih perspektiva i interesa koji su oblikovali te definicije. Kroz ovaj cilj istraživanja, teži se stvaranju čvrstih naučnih osnova za dalju analizu savremenih pristupa borbi protiv terorizma.

1.5.2. Društveni cilj

Društveni cilj ovog istraživanja je istaknuti važnost razumijevanja historijskog konteksta u analizi definicija terorizma za širu javnost i donosioce politika. Kroz prezentaciju rezultata istraživanja, želi se podići svijest o kompleksnosti definisanja terorizma te potaknuti razgovor o potrebi za efikasnijim politikama i strategijama suzbijanja terorizma. Osim toga, cilj je istraživanja pokazati kako se kroz historija definicije terorizma mijenjale u skladu sa političkim, društvenim i kulturnim promjenama, pružajući tako bolji uvid u kontekstualnu prirodu ovog fenomena.

1.6. Hipoteze istraživanja

1.6.1. Generalna hipoteza

„Promjenjive definicije terorizma kroz historiju odražavaju složenost i kontekstualnu prirodu ovog fenomena te zahtijevaju stalno prilagođavanje pristupa u borbi protiv terorizma.“

1.6.2. Posebne hipoteze

Iz generalne hipoteze smo postavili i sljedeće posebne hipoteze:

- H1: Razlike u definicijama terorizma između različitih političkih, društvenih i kulturnih konteksta ukazuju na nedostatak univerzalno prihvaćene definicije terorizma.
- H2: Razvoj tehnologije i globalizacija dovode do novih oblika terorizma poput cyber terorizma i terorizma povezanog s ekstremističkim grupama, što otežava definisanje i suzbijanje terorizma.
- H3: Historijska analiza definicija terorizma otkriva da političke, ideološke i geopolitičke promjene imaju značajan utjecaj na formiranje tih definicija.

1.7. Metode istraživanja

Istraživanje na temu „Problem definicije terorizma - historijski pregled“ obuhvatit će teorijsko-empirijski pristup. S obzirom na kompleksnost fenomena terorizma i potrebu za dubljim razumijevanjem njegove historijske evolucije, koristit ćemo se teorijskim znanjima o definisanju terorizma kroz historiju kao osnovom za empirijsku analizu.

Pristup ovom istraživanju bit će integrativni, što podrazumijeva uključivanje više teorijskih i metodoloških pravaca u analizu fenomena terorizma. Nećemo favorizirati nijedan posebno metodološki pravac kako bismo dobili cjelovit pogled na temu istraživanja.

U provođenju istraživanja koristit ćemo sljedeće metode:

- Deskriptivna analiza: Ova osnovna metoda omogućit će nam detaljno razumijevanje historijskog konteksta, definicija i razvoja terorizma kroz vremenske periode.
- Komparativna analiza: Kroz ovu općenaučnu metodu uporedit ćemo različite definicije terorizma kroz historiju, identifikujući sličnosti, razlike i trendove u definisanju terorizma.
- Analiza sadržaja: Kao metodu pribavljanja podataka koristit ćemo analizu relevantne literature, dokumenata i historijskih izvora kako bismo identifikovali ključne obrasce i trendove u definisanju terorizma.

Ove metode omogućit će nam sveobuhvatno sagledavanje problema definicije terorizma kroz historiju i bolje razumijevanje složenosti ovog fenomena.

II. PROBLEM DEFINICIJE TERORIZMA

2.1. Definisane pojma terorizma kroz historiju

Terorizam je pojam koji se kroz historiju kontinuirano razvijao i mijenjao, a njegove definicije su uvijek bile predmet intenzivnih debata među academicima, pravnicima, političarima i sigurnosnim stručnjacima. U svom osnovnom smislu, terorizam se odnosi na upotrebu nasilja ili prijetnju nasiljem u političke svrhe, ali precizno definisanje ovog pojma se razlikuje zavisno od konteksta i percepcije.⁸

Prva značajna upotreba pojma „terorizam“ veže se za period Francuske revolucije, posebno tokom vladavine straha ili „Reign of Terror“ od 1793. do 1794. godine. Tada su revolucionarni lideri koristili sistematski teror kao sredstvo državne politike protiv svojih protivnika, što je uključivalo masovna pogubljenja i represiju. Ovaj period je ključan za razumijevanje kako je terorizam postao asocijiran sa državnom represijom, ali i s pokretima otpora.

Kako su se svjetski događaji razvijali kroz 19. i 20. stoljeće, tako se razvijala i definicija terorizma. Tokom 19. stoljeća, pojam terorizma počeo se koristiti za opisivanje različitih nasilnih akcija koje su izvodili nacionalni i socijalni revolucionari protiv država i njihovih institucija. U tom kontekstu, terorizam je postao alat manjinskih grupa koje su se borile protiv dominantnih sila ili režima.⁹

U 20. stoljeću, posebno tokom Hladnog rata, terorizam se sve više počeo povezivati s političkim ekstremizmom i nasilnim aktivizmom različitih ideoloških skupina, od marksističkih revolucionara do ultranacionalističkih pokreta. Pojam terorizma postao je globalno priznat, a njegove definicije su se proširile na akcije koje prelaze granice i utječu na međunarodnu sigurnost.¹⁰

Jedan od izazova u definisanju terorizma leži u razlikama između pravnih, političkih i akademskih definicija. Pravne definicije često zahtijevaju specifičnost kako bi se omogućilo procesuiranje terorističkih djela, dok političke definicije mogu biti šire i koristiti se za ostvarivanje određenih političkih ciljeva. Akademске definicije nastoje objektivno analizirati

⁸ Hoffman, B., *Inside Terrorism*, Columbia University Press, New York, 2006., str. 16.

⁹ Richardson, L., *Terrorists as Transnational Actors, in the future of terrorism*, Max. Taylor & John Horgan eds., 2000., str. 45.

¹⁰ Jenkins, B. M., *The Dynamics of Syria's Civil War*, Rand Corporation, Santa Monica, 2014., str. 36.

i kategorizovati različite oblike terorizma kako bi se bolje razumjele njegove uzroke i posljedice.

Kroz historiju, definisanje terorizma bilo je složeno i kontraverzno zbog njegove političke, pravne i sociološke dimenzije. Dok se svijet suočava s novim oblicima nasilja i promjenljivim geopolitičkim stvarnostima, potreba za jasnom i konzistentnom definicijom terorizma postaje sve važnija. Razumijevanje kako su se definicije mijenjale tokom vremena pomaže u boljem pristupu suzbijanju ovog globalnog problema.

2.2. Evolucija definicija terorizma

Evolucija definicija terorizma odražava dinamičke promjene u političkom, društvenom i tehnološkom kontekstu kroz različite historijske periode. Ova evolucija nije samo rezultat promjena u metodama i ciljevima terorističkih djelovanja, već i rezultat širih geopolitičkih i ideoloških promjena koje oblikuju međunarodne odnose i unutrašnje politike država.

U počecima, definicija terorizma usko je bila vezana uz nasilje koje su provodile državne institucije, kao što je bilo tokom Francuske revolucije. Međutim, kroz 19. stoljeće pojam terorizma počinje obuhvatati djelovanja pojedinaca i grupa koji su koristili nasilje za postizanje političkih ciljeva protiv svojih vlada, često u kontekstu borbe za nacionalno oslobođenje ili socijalne promjene.

Do ulaska u 20. stoljeće, s porastom nacionalizma i pojave anarhističkih pokreta, terorizam postaje prepoznat kao taktika koja nije ograničena samo na državne aktere. Incidenti poput atentata na austrijskog nadvojvodu Franju Ferdinanda 1914. godine, koji je potaknuo Prvi svjetski rat, pokazuju kako su teroristički čini pojedinaca i grupa mogli imati dalekosežne međunarodne posljedice.¹¹

Tokom Hladnog rata, terorizam dobija novu dimenziju s ideološkim suprotstavljanjem između Istoka i Zapada. Definicije terorizma u ovo doba često su bile obojene ideološkim predrasudama, gdje su zapadne države terorizam povezivale s komunističkim i prosovjetskim grupacijama, dok su sovjetski i saveznici vidjeli terorističke aktivnosti kao dio šire borbe protiv imperializma.

¹¹ Richardson, L., Terrorists as Transnational Actors, in the future of terrorism, Max. Taylor & John Horgan eds., 2000., str. 47.

U kasnom 20. stoljeću, krajem Hladnog rata donosi promjene u međunarodnom sistemu, a terorizam postaje sve više povezan s etnonacionalističkim i separatističkim pokretima. Konflikte na Balkanu, kao i problemi u Sjevernoj Irskoj, primjeri su kako terorizam može proizaći iz etničkih i nacionalnih tenzija, gdje se definicije često razlikuju između međunarodne zajednice i lokalnih percepcija.

S početkom 21. stoljeća i terorističkim napadima 11. septembra 2001. godine, terorizam ulazi u novu eru s fokusom na globalni džihadistički terorizam. Ovi događaji rezultuju intenzivnim međunarodnim naporima za definisanje i borbu protiv terorizma, uz široku primjenu i pojačanu militarizaciju u antiterorističkim strategijama. Definicija terorizma širi se na internacionalne skupine poput Al-Qaide i kasnije Islamske države, gdje se pojavljuju izazovi u razlikovanju između terorizma i tradicionalnih oblika oružanog sukoba.¹²

U savremenom kontekstu, s rastom tehnologije i globalizacije, terorizam obuhvata nove oblike kao što su kibernetički terorizam i bioterorizam. Ove nove prijetnje zahtijevaju prilagođavanje definicija i odgovora, naglašavajući složenost u identifikovanju što terorizam danas zapravo predstavlja u svijetu koji se brzo mijenja.

Razumijevanje evolucije definicija terorizma ključno je za razvoj efikasnih politika i strategija u borbi protiv terorizma. Kako se svijet suočava s novim sigurnosnim izazovima, jasno je da će definicije terorizma nastaviti evoluirati, odražavajući promjene u političkim, društvenim i tehnološkim okvirima globalnog društva.

2.3. Kontekstualizacija terorizma u historiji

Kontekstualizacija terorizma u historiji pruža uvid u to kako su se terorističke aktivnosti mijenjale i prilagođavale društvenim, političkim i tehnološkim promjenama kroz različite epohe.

Razumijevanje terorizma u širem historijskom kontekstu omogućava bolje shvatanje savremenih izazova s kojima se svijet suočava u borbi protiv ovog fenomena. Svako period ima svoje specifične oblike terorizma koji su reflektovali:

- tadašnje geopolitičke tenzije,

¹² Richardson, L., Terrorists as Transnational Actors, in the future of terrorism, Max. Taylor & John Horgan eds., 2000., str. 8.

- tehnološki napredak, kao i
- filozofska i religijske strujanja.

2.3.1. Terorizam u antici i srednjem vijeku

Terorizam, kao oblik političkog nasilja, nije nov fenomen i ima svoje korijene duboko u historiji čovječanstva. Pogled na terorizam u antici i srednjem vijeku otkriva da su taktike koje bi danas klasifikovali kao terorističke, korištene za postizanje političkih ili religijskih ciljeva i to daleko prije moderne upotrebe termina.

I. Terorizam u antici

U antičkim civilizacijama, primjeri političkog nasilja često su bili usmjereni na zastrašivanje ili destabilizaciju društva. Jedan od najpoznatijih primjera jest ubistvo Julija Cezara 44. godine prije negove ere, koje je bilo politički motivisan čin izveden od strane skupine rimskih senatora. Iako motivi iza tog čina nisu bili teroristički u modernom smislu, cilj je bio sličan današnjim terorističkim ciljevima - promjena političkog sistema nasiljem.¹³

Također, židovski ziloti, grupa koja se borila protiv rimskog vladanja u Judeji tokom prvog stoljeća nove ere, primjenjivali su taktike koje bi se danas mogle smatrati terorističkim. Oni su izvodili atentate na rimsko osoblje i saradnike, koristeći gerilsku taktiku za zastrašivanje i ometanje rimske kontrole nad njihovim teritorijem.

II. Terorizam u srednjem vijeku

Srednji vijek bio je period kada su se terorističke taktike često koristile u kontekstu religijskih ratova i političkih intriga. Na primjer, hashashini, tajna sektaška grupa iz Persije, koristili su atentate kao sredstvo političke manipulacije. Njihovi ciljani uboji visokih političkih figura bili su pažljivo planirani da izazovu strah i nestabilnost među njihovim neprijateljima, što je u mnogočemu slično motivima savremenog terorizma.

Tokom krstaških ratova, oba suprotstavljena tabora koristila su nasilje koje bi moglo biti klasifikovano kao terorističko, s ciljem zastrašivanja i demoralizacije neprijatelja. Terorističke metode su često korištene i kao dio ratnih strategija, uključujući masakre civilnih populacija kako bi se osigurala dominacija ili kontrola nad teritorijem.

¹³ Hoffman, B., Inside Terrorism, Columbia University Press, New York, 2006., str. 19.

Studij terorizma u antici i srednjem vijeku pokazuje da su, iako se termin „terorizam“ nije koristio, taktike koje bi danas svrstali pod taj pojam bile prisutne i imale značajan utjecaj na društveno-političke strukture tih vremena.

2.3.2. Terorizam u modernom dobu

Terorizam u modernom dobu obuhvata širok spektar aktivnosti koje se odvijaju u različitim geopolitičkim, društvenim i tehnološkim kontekstima. Od početka 20. stoljeća pa sve do danas, terorizam je evoluirao od lokaliziranih grupnih akcija do sofisticiranih mreža koje djeluju globalno, pokazujući kako su promjene u političkim, tehnološkim i medijskim pejzažima utjecale na metode i strategije terorističkih organizacija.¹⁴

I. Porast i transformacija terorizma u 20. stoljeću

U ranom 20. stoljeću, terorizam je najčešće bio povezan s političkim revolucijama i nacionalističkim pokretima. Atentati kao što je onaj na nadvojvodu Franju Ferdinanda 1914. godine, koji je bio katalizator za Prvi svjetski rat, isticali su kako individualni ili grupni teroristički čini mogu imati globalne posljedice. Tokom 1920-ih i 1930-ih, politički terorizam se nastavio koristiti kao alat u rukama kako državnih tako i nadržavnih aktera.

Drugi svjetski rat i period nakon njega donijeli su novi oblik terorizma koji se često koristio u borbi protiv kolonijalne vlasti. Nacionalnooslobodilačke borbe u Alžiru, Keniji i Indiji koristile su taktike koje se danas mogu klasifikovati kao terorističke, poput napada na civilne ciljeve, sa ciljem:

- privlačenja međunarodne pažnje i
- podrške za njihove uzroke.¹⁵

II. Hladni rat i ideološki terorizam

Tokom Hladnog rata, terorizam postaje još više ideološki motivisan, s mnogim grupama koje su direktno ili indirektno podržavane od strane SAD-a ili Sovjetskog Saveza u njihovom proxy sukobu. Grupacije poput Crvenih brigada u Italiji, Crvene armije Frakcije u Zapadnoj

¹⁴ Hoffman, B., Inside Terrorism, Columbia University Press, New York, 2006., str. 20.

¹⁵ Wright, A. L., Terrorism, Ideology, and Target Selection, Department of Politics, Princeton University, Princeton, NJ, 2013., str. 61.

Njemačkoj i Weather Underground u SAD-u, koristile su nasilje kako bi promovisale radikalne promjene unutar svojih društava, često s ciljem svrgavanja kapitalističkih ili imperijalističkih režima.

III. Terorizam na prijelazu milenija

Krajem 20. i početkom 21. stoljeća, terorizam ulazi u novu fazu s pojavom Al-Qaide i kasnije Islamske države. Napadi 11. septembra 2001. godine dramatično su promijenili globalni sigurnosni pejzaž, stavljajući terorizam na vrh međunarodne agende. Ovi napadi pokazali su sposobnost terorističkih grupa da isplaniraju i izvedu koordinirane napade visokog profila, koristeći globalizaciju i naprednu tehnologiju za postizanje svojih ciljeva.

IV. Tehnološki razvoj i terorizam

Razvoj interneta i digitalnih medija omogućio je terorističkim grupama da šire svoju ideologiju, regrutuju nove članove i koordiniraju napade širom svijeta. Cyber terorizam je postao novi front u borbi protiv terorizma, s grupama koje koriste hakerske sposobnosti za:

- napade na kritičnu infrastrukturu,
- širenje propagande i
- finansiranje svojih aktivnosti.¹⁶

V. Utjecaj terorizma na globalnoj sceni

Terorizam u modernom dobu ima značajan utjecaj na globalnu politiku, ekonomiju i društvene odnose. Međunarodne organizacije i države ulažu značajne resurse u borbu protiv terorizma, razvijajući sveobuhvatne strategije koje uključuju:

- vojne,
- finansijske,
- pravne i
- kulturne alate.¹⁷

¹⁶ Wright, A. L., *Terrorism, Ideology, and Target Selection*, Department of Politics, Princeton University, Princeton, NJ, 2013., str. 64.

¹⁷ Wright, A. L., *Terrorism, Ideology, and Target Selection*, Department of Politics, Princeton University, Princeton, NJ, 2013., str. 65.

Terorizam također utječe na percepciju sigurnosti i slobode, potičući debate o ravnoteži između privatnosti, ljudskih prava i nacionalne sigurnosti.

Dokumentovanje i analiza terorizma u modernom dobu pruža uvid u složenost i dinamičnost ovog fenomena, pokazujući kako se terorizam prilagođava promjenljivim globalnim uvjetima i nastavlja oblikovati međunarodne odnose.

2.3.3. Savremeni terorizam i njegove definicije

Savremeni terorizam obilježavaju različite manifestacije i definicije koje su se prilagodile globalnim promjenama u politici, tehnologiji i medijskoj komunikaciji. Razumijevanje savremenog terorizma zahtijeva dublji uvid u njegove mnogobrojne dimenzije, uključujući:

- razvoj tehnoloških alata,
- promjene u globalnom sigurnosnom okruženju i
- sve složenije motive terorističkih akcija.¹⁸

Savremeni terorizam se nije samo prilagodio globalizaciji, već je i aktivan sudionik u njoj. Terorističke organizacije poput Al-Qaide i Islamske države iskoristile su globalne komunikacijske mreže da bi proširile svoj utjecaj i regrutirale članove iz različitih dijelova svijeta. Internet i društveni mediji omogućili su terorističkim grupama da šire svoju propagandu i vrbuju nove pripadnike sa relativno malo logističkih prepreka. Ova sposobnost da se utječe na globalnu publiku preko granica transformisala je lokalne terorističke grupacije u globalne igrače.

Razvoj digitalne tehnologije i povećana povezanost dovele su do pojave cyber terorizma, gdje su terorističke organizacije sposobne provoditi sofisticirane cyber napade koji mogu:

- paralizovati kritičnu infrastrukturu,
- ukrasti osjetljive informacije i
- širiti dezinformacije.

Cyber prostor postao je novo bojište, a teroristi koriste anonimnost koju pruža internet za planiranje napada, širenje straha i regrutovanje bez direktnog fizičkog kontakta.

¹⁸ Schmid, A. P., *The Routledge Handbook of Terrorism Research*, Routledge, London, 2011., str. 40.

Savremeni terorizam također pokazuje ideološku raznovrsnost koja nije bila prisutna u ranijim oblicima terorizma. Terorističke grupe danas ne proizlaze samo iz radikalnih islamističkih uvjerenja, već uključuju različite ideologije, uključujući:

- desničarski ekstremizam,
- separatizam,
- ekološki ekstremizam i druge.¹⁹

Ove grupe koriste terorizam kako bi promovisale svoje specifične političke, socijalne ili religijske agende, često prilagođavajući svoje metode lokalnim uvjetima i globalnim prilikama.

Utjecaj savremenog terorizma na globalnu sigurnost je ogroman, prisiljavajući države i međunarodne organizacije da stalno ažuriraju svoje sigurnosne strategije. Teroristički napadi, poput onih u Parizu 2015., Bruxellesu 2016., i Manchesteru 2017., pokazali su sposobnost terorista da izvedu koordinirane napade na civilne ciljeve, što zahtijeva sveobuhvatan odgovor koji uključuje obavještajne službe, vojne operacije i civilne sigurnosne mjere.

Suočavanje sa savremenim terorizmom zahtijeva i prilagođavanje nacionalnog i međunarodnog zakonodavstva. Države razvijaju nove zakone i politike koje trebaju uravnotežiti potrebu za sigurnošću sa zaštitom ljudskih prava.

Kontraverze oko nadzora, privatnosti i pravde svjedoče o složenosti ovog izazova. Međunarodna saradnja, kao što su sporazumi o razmjeni obavještajnih podataka i zajedničke sigurnosne operacije, ključne su za efikasno suprotstavljanje terorizmu.

Drugim riječima, savremeni terorizam je kompleksan i dinamičan izazov koji odražava interakciju između lokalnih aktera i globalnih trendova. Razumijevanje njegovih mnogobrojnih dimenzija ključno je za razvoj efikasnih strategija koje će se suprotstaviti ne samo trenutnim manifestacijama terorizma, već i njegovim budućim evolucijama.

2.4. Teorijski pristupi definiciji terorizma

¹⁹ Wright, A.L., Terrorism, Ideology, and Target Selection, Department of Politics, Princeton University, Princeton, NJ, 2013., str. 70.

Razumijevanje terorizma kroz različite teorijske pristupe ključno je za analizu i interpretaciju ovog kompleksnog fenomena. Terorizam kao multidimenzionalni koncept obuhvata širok spektar definicija koje se razvijaju u skladu sa:

- političkim,
- sociološkim i
- psihološkim teorijama.

Ovaj dio magistarskog rada istražuje kako različite akademske discipline pristupaju terorizmu, doprinoseći širem razumijevanju njegovih uzroka, manifestacija i potencijalnih rješenja.

I. Politički pristupi

Politički pristupi definiciji terorizma često se fokusiraju na motive, ciljeve i metode koje koriste terorističke skupine. Terorizam se u ovom kontekstu vidi kao oblik političkog nasilja usmjerenog na postizanje određenih političkih promjena.

Teorije političkog nasilja, kao što su teorije revolucije i otpora, često se primjenjuju za analizu terorističkih akcija. Politolozi poput Martha Crenshaw i Bruce Hoffman analizirali su kako politički kontekst i strateški izbori utječu na upotrebu terorizma kao taktike. Njihovi radovi ističu da terorističke skupine često biraju teror kao sredstvo borbe kada smatraju da druge metode nisu dostupne ili efikasne za postizanje njihovih političkih ciljeva.²⁰

II. Sociološki pristupi

Sociološki pristupi terorizmu naglašavaju utjecaj društvenih struktura i procesa na terorističko ponašanje. Terorizam se analizira kroz prizmu socijalne konstrukcije, identiteta i grupne dinamike. Sociolozi kao što su Jeff Goodwin i James Jasper istraživali su kako društveni pokreti i kolektivni identiteti mogu dovesti do radikalizacije i nasilja.

Fokus je na razumijevanju kako se terorističke skupine formiraju, kako regrutuju članove i kako se održavaju kroz socijalne mreže i zajedničke ideologije. Ovi pristupi pomažu u

²⁰ Crenshaw, M., *Explaining Terrorism: Causes, Processes and Consequences*, Routledge, London, 2011., str. 105.

razumijevanju kako se terorističke taktike šire i prihvataju unutar određenih društvenih skupina.

III. Psihološki pristupi

Psihološki pristupi se koncentrišu na individualne i grupne psihološke procese koji dovode do terorističkog ponašanja. Ovi pristupi istražuju kako različiti psihološki faktori, kao što su percepcija nepravde, identitet i lične predispozicije, utječu na odluke pojedinaca da se priključe terorističkim aktivnostima.

Psiholozi poput Johna Horgana istražuju procese radikalizacije, naglašavajući kako pojedinci postepeno prihvataju ekstremne ideje i postaju voljni koristiti nasilje. Razumijevanje mentalnih i emocionalnih procesa koji stoje iza terorizma ključno je za razvoj efikasnih strategija prevencije i deradikalizacije.²¹

IV. Pravni pristupi

Pravni pristupi definiciji terorizma fokusirani su na zakonodavstvo koje se koristi za borbu protiv terorizma. Ovi pristupi istražuju kako međunarodni zakoni, kao i nacionalni zakoni, definišu terorizam, koji čini teroristički čin i kako se pravosuđe bori protiv terorizma.

Pravni stručnjaci kao što su Ben Saul i Andrea Bianchi analizirali su kompleksnost pravnih definicija terorizma i izazove koji proizlaze iz različitih interpretacija i primjene zakona. Pravni pristupi također istražuju etičke dileme koje se javljaju pri korištenju određenih protuterorističkih mjera, poput:

- nadzora,
- torture i
- ciljanih ubojstava, koje mogu dovesti do sukoba s osnovnim ljudskim pravima i slobodama.

Raznoliki teorijski pristupi definiciji terorizma dozvoljavaju sveobuhvatno razumijevanje ovog složenog fenomena. Kombinovanjem političkih, socioloških, psiholoških i pravnih teorija, akademici i praktičari mogu bolje razumjeti različite aspekte terorizma i razviti efikasnije strategije za njegovo suzbijanje i prevenciju.

²¹ Horgan, J., *The Psychology of Terrorism*, Routledge, London, 2014., str. 74.

Ovi pristupi pružaju ključne uvide koji su neophodni za globalnu sigurnost i zaštite društvene harmonije u svijetu koji se neprestano mijenja.

III. HISTORIJSKI KONTEKST TERORIZMA

Razumijevanje terorizma kroz historijski kontekst neophodno je za dubinsko shvatanje različitih oblika i manifestacija ovog fenomena. Proučavanjem historijskog razvoja terorizma, posebno kako se mijenjao i prilagođavao društvenim i političkim promjenama kroz vremena, možemo bolje razumjeti njegove uzroke, ciljeve i utjecaje. Historijski kontekst terorizma daje nam uvid u to kako su historijski, politički, ekonomski i socijalni faktori oblikovali njegove taktike, ciljeve i percepcije u društvu.

3.1. Terorizam u 19. stoljeću

Devetnaesto stoljeće bilo je period značajnih socijalnih, političkih i tehnoloških promjena koje su značajno utjecale na oblike terorizma i njegovu implementaciju. Ovo stoljeće, često označeno kao doba industrijalizacije, nacionalizma i kolonijalnih ekspanzija, također je svjedočilo rađanju modernog terorizma kakvog danas poznajemo.²²

Početak 19. stoljeća obilježile su različite revolucionarne težnje koje su često koristile nasilje kao sredstvo političke borbe. Primjer toga je djelovanje različitih tajnih društava u Italiji, poput Karbonara, koji su se koristili atentatima i nasiljem u cilju ostvarivanja političkih promjena i nacionalnog ujedinjenja. Ova grupa, kao i mnoge druge revolucionarne skupine širom Evrope, vidjela je u nasilju legitimno sredstvo za postizanje političkih ciljeva, što je postavilo temelje za razvoj terorističkih taktika.

U drugoj polovini stoljeća, terorizam je postao sve više povezan s anarhističkim pokretima koji su nastojali da ruše postojeće državne i kapitalističke strukture kroz nasilne akcije. Anarhisti su smatrali da direktno nasilje protiv političkih lidera i simbola državne moći može izazvati šire društvene promjene.²³

Značajan primjer toga je val atentata koji su anarhisti izveli širom svijeta, ciljajući na državne glave, kao što su:

- ubistvo ruskog cara Aleksandra II 1881. godine i
- atentati na predsjednike Francuske i Sjedinjenih Američkih Država.

²² Rapoport, D. C., *Terrorism and the 19th Century*, Columbia University Press, New York, 2014., str. 28.

²³ Laqueur, W., *A History of Terrorism*, Transaction Publishers, New Brunswick, 2011., str. 49.

Ovi teroristički čini nisu bili samo izolirani incidenti već su bili dio šire strategije koja je koristila teror kao sredstvo za političku promjenu. Terorizam se koristio za izazivanje straha, neizvjesnosti i nestabilnosti, čime se potkopavala legitimnost i efikasnost vladajućih režima. Strategija anarhističkog terorizma bila je izazvati državnu represiju koja bi, po njihovom mišljenju, razotkrila pravu prirodu državne moći i motivisala mase na revoluciju.²⁴

Uloga medija također je počela dobivati na važnosti u kontekstu terorizma u 19. stoljeću. Napretkom štamparskih tehnologija i širenjem novinskih publikacija, teroristički akti su dobili novu dimenziju javnosti. Teroristi su bili svjesni da mediji mogu služiti kao sredstvo širenja njihovih poruka i ciljeva široj javnosti, čime se pojačava psihološki utjecaj njihovih djela.

Dakle, terorizam u 19. stoljeću može se shvatiti kao odgovor na političke represije, nepravde i eksploatacije koje su karakterizirale to period. Kroz djelovanje anarhista i drugih revolucionarnih skupina, terorizam je postao sastavni dio političkog pejzaža, oblikujući taktike i strategije koje su koristile kasnije generacije terorista.

3.2. Terorizam u 20. stoljeću

Terorizam u 20. stoljeću doživio je brojne transformacije koje su oblikovale njegovu savremenu percepciju i pristupe borbi protiv njega. Početkom stoljeća, terorizam je već bio prisutan kao taktika u borbi protiv političkih režima, ali su svjetski ratovi i promjene u globalnoj političkoj dinamici donijeli nove dimenzije i izazove. Tokom ovog perioda, terorizam je postao alat koji su koristile različite ideološke, nacionalističke i revolucionarne grupe.²⁵

U prvom dijelu stoljeća, terorizam je često bio povezan s anarhističkim pokretima koji su bili aktivni u Evropi i Americi. Anarhisti su vjerovali u rušenje establišmenta nasilnim djelima, a atentati na političke vođe postali su njihov zaštitni znak. Najpoznatiji primjer je atentat na nadvojvodu Franju Ferdinanda u Sarajevu 1914. godine, koji je potaknuo izbijanje Prvog svjetskog rata. Ova epizoda pokazuje kako su pojedinačni teroristički akti mogli imati dalekosežne međunarodne posljedice.

²⁴ Chaliand, G., Blin, A., *The History of Terrorism: From Antiquity to al Qaeda*, University of California Press, Berkeley, 2007., str. 65.

²⁵ Crenshaw, M., *Explaining Terrorism: Causes, Processes and Consequences*, Routledge, London, 2011., str. 112.

Nakon Prvog svjetskog rata, terorizam se nije smanjio. Različite političke i nacionalističke skupine nastavile su koristiti teror kao sredstvo za ostvarenje svojih ciljeva. Tokom 1920-ih i 1930-ih, terorističke taktike koristile su skupine poput IRA-e (Irske republikanske armije), koje su se borile za nezavisnost Irske od Britanije. IRA je koristila niz bombaških napada, atentata i oružanih napada kako bi promovisala svoju stvar, što je postavilo temelje za moderni gerilski rat.

U srednjem dijelu stoljeća, posebno tokom Hladnog rata, terorizam je postao još više politiziran. Brojni teroristički činovi bili su direktno ili indirektno podržani od strane velikih sila kao što su SAD i Sovjetski Savez, koje su koristile terorističke skupine kao proxy snage u globalnoj borbi za moć i utjecaj. Ovo je dovelo do širenja terorističkih aktivnosti na Latinsku Ameriku, Bliski Istok i Afriku, gdje su lokalne skupine koristile terorizam kako bi se borile protiv kolonijalne vlasti ili postkolonijalnih režima.²⁶

Terorizam je tokom 1970-ih i 1980-ih postao globalni fenomen, a skupine poput PLO-a (Palestinska oslobodilačka organizacija), RAF-a (Crvena armijska frakcija u Zapadnoj Njemačkoj) i japanske Crvene brigade koristile su međunarodni terorizam kako bi privukle pažnju na svoje političke ciljeve.

Napadi na Olimpijskim igrama u Minhenu 1972. godine, kada su članovi palestinske skupine „Crni septembar“ uzeli taoce i ubili 11 izraelskih sportista, pokazali su kako terorizam može dominirati globalnim vijestima i postati centralno pitanje međunarodne politike.

Suočavanje s terorizmom postalo je glavni sigurnosni izazov za mnoge države, što je dovelo do razvoja složenih protuterorističkih strategija i pojačane međunarodne saradnje. Povećana saradnja među državama u borbi protiv terorizma rezultovala je formiranjem raznih međunarodnih pravnih instrumenata i sigurnosnih protokola koji su imali za cilj sprječavanje i kažnjavanje terorističkih djela.

Na kraju 20. stoljeća, svijet je postao svjedokom terorizma motivisanog ekstremističkim tumačenjima religije, što je predstavljeno napadima 11. septembra 2001. godine. Ovi napadi su označili novu eru u globalnoj borbi protiv terorizma, stvarajući pretpostavke za

²⁶ Crenshaw, M., *Explaining Terrorism: Causes, Processes and Consequences*, Routledge, London, 2011., str. 112.

sveobuhvatne promjene u međunarodnim odnosima, nacionalnim sigurnosnim politikama i percepciji terorizma kao jedne od glavnih globalnih prijetnji.²⁷

3.3. Terorizam u 21. stoljeću

Terorizam u 21. stoljeću predstavlja jednu od najvećih sigurnosnih prijetnji na globalnom nivou, reflektujući promjene koje donosi globalizacija, digitalizacija i geopolitičke dinamike. Ovo period obilježeno je transformacijom terorističkih taktika, metoda, ciljeva i ideologija, s posebnim naglaskom na:

- korištenje interneta i društvenih mreža za regrutovanje i
- širenje ideologije.

Terorizam danas nije ograničen na pojedinačne regije već je postao globalni fenomen s dubokim međunarodnim posljedicama.

Na početku stoljeća, događaji 11. septembra 2001. godine dramatično su promijenili percepciju i pristup terorizmu na globalnom nivou. Napadi na Sjedinjene Američke Države ujedinili su međunarodnu zajednicu u borbi protiv terorizma i doveli do usvajanja brojnih međunarodnih mjera za borbu protiv ove prijetnje. Uvođenje Patriot Acta u SAD-u, formiranje vojnih koalicija za borbu protiv terorizma, i globalno pojačavanje sigurnosnih mjera na aerodromima i drugim ključnim infrastrukturama samo su neki od odgovora na terorističku prijetnju.

Rast i širenje terorističkih organizacija poput Al-Qaide i kasnije Islamske države (IS) obilježili su prve decenije 21. stoljeća. Ove organizacije koristile su kombinaciju gerilske taktike i psihološkog rata, uz sofisticirano korištenje medija i interneta za širenje svojih poruka. IS, posebno, uspio je privući veliki broj stranih boraca iz različitih dijelova svijeta, koristeći sofisticirane online kampanje i propagandu.²⁸

Ova organizacija također je demonstrirala sposobnost da kontroliše velike teritorije u Iraku i Siriji, uspostavljajući što je nazivala „kalifatom,“ primjer državnosti koji se nije vidio u ranijim oblicima terorističkih organizacija.

²⁷ Crenshaw, M., *Explaining Terrorism: Causes, Processes and Consequences*, Routledge, London, 2011., str. 115.

²⁸ Schmid, A. P., *The Routledge Handbook of Terrorism Research*, Routledge, London, 2011., str. 45.

Cyber terorizam je postao važan aspekt savremenog terorizma, s terorističkim skupinama koje koriste cyber prostor za izvođenje napada na nacionalne infrastrukture, finansijske sisteme i druge kritične resurse. Ovi napadi ne samo da izazivaju ekonomsku štetu već i šire strah i nesigurnost među civilnim stanovništvom. Uz to, digitalna era omogućila je teroristima da ostvaruju psihološki utjecaj daleko iznad stvarne fizičke štete koju nanose, koristeći društvene mreže za širenje straha i poticanje nasilja.

Pored islamističkog terorizma, 21. stoljeće svjedoči i porastu desničarskog ekstremizma i terorizma. Napadi poput onih u Norveškoj 2011. godine, pucnjave u sinagogi u Pittsburghu 2018., i napad na džamije u Christchurchu 2019. godine pokazali su globalnu prijetnju od ideološki motivisanog nasilja. Ovi napadi naglasili su potrebu za boljim razumijevanjem i suzbijanjem ne samo islamističkog, već i desničarskog i drugih oblika ideološkog terorizma.

Međunarodna saradnja i obavještajna razmjena igraju ključnu ulogu u suzbijanju savremenog terorizma. Organizacije kao što su Ujedinjeni narodi, Europol, i Interpol, te brojni bilateralni i multilateralni sigurnosni sporazumi, centralni su za globalne napore u borbi protiv terorizma. Ipak, izazovi u usklađivanju nacionalnih zakona i politika, kao i potreba za zaštitom ljudskih prava dok se istovremeno borimo protiv terorizma, ostaju kao ključna pitanja za međunarodnu zajednicu.²⁹

3.4. Terorizam i ekonomske posljedice

Terorizam ima dubok i često dugotrajan utjecaj na ekonomije zemalja u kojima se događa, kao i na globalno gospodarstvo. Njegove ekonomske posljedice mogu biti:

- direktne, poput razaranja infrastrukture i gubitka života, te
- indirektne, što uključuje smanjenje povjerenja potrošača, pad turizma, i povećanje troškova sigurnosti.³⁰

Ove ekonomske posljedice pružaju važan kontekst za razumijevanje šireg utjecaja terorizma, prelazeći granice samih političkih i društvenih posljedica.

I. Direktni ekonomski učinci

²⁹ Schmid, A. P., *The Routledge Handbook of Terrorism Research*, Routledge, London, 2011., str. 47.

³⁰ Gaibulloev, K., Sandler, T., *The Impact of Terrorism on Foreign Direct Investment*, *International Studies Quarterly*, Vol. 57, No. 3, 2013., str. 88.

Direktni ekonomski učinci terorizma često predstavljaju ogromne neposredne gubitke, kako materijalne tako i nematerijalne. Osim neposredne štete na infrastrukturi i imovini, troškovi se proširuju na:

- prekide u poslovanju,
- gubitak radnih mjesta, i
- smanjenje produktivnosti u pogođenim područjima.³¹

Nakon terorističkih napada, vlade i privatne kompanije često moraju uložiti značajna sredstva u obnovu infrastrukture, što uključuje:

- ceste,
- zgrade,
- mostove i
- ključne komunalne objekte.³²

Također, šteta nanесena javnom i privatnom transportu može imati dalekosežne posljedice na lokalnu i nacionalnu ekonomiju.

Primjer napada 11. septembra 2001. godine jasno ilustrira ove izazove. Osim neposrednih troškova popravka i zamjene uništene infrastrukture, ekonomija New Yorka i šire regije suočila se s dugotrajnim ekonomskim posljedicama. Wall Street je bio zatvoren nekoliko dana, što je poremetilo finansijske tržište, a turistička industrija u gradu doživjela je značajne gubitke zbog smanjenja broja posjetitelja.

Ovi događaji pokazuju kako teroristički napadi mogu izazvati lančane reakcije koje utječu na šire ekonomske strukture i funkcije, često s dugoročnim posljedicama za ekonomski rast i razvoj.

Dodatno, direktni troškovi povezani s medicinskim tretmanom žrtava terorističkih napada također mogu biti ogromni. Hitne službe, bolnice i drugi medicinski objekti moraju biti opremljeni i spremni odgovoriti na velike katastrofe, što uključuje troškove pripreme i provođenja hitnih medicinskih intervencija. Ovi troškovi nisu ograničeni samo na neposredno

³¹ Gaibulloev, K., Sandler, T., The Impact of Terrorism on Foreign Direct Investment, *International Studies Quarterly*, Vol. 57, No. 3, 2013., str. 91.

³² Enders, W., Sandler, T., *The Political Economy of Terrorism*, Cambridge University Press, Cambridge, 2012., str. 121.

liječenje ozljeda, već se proširuju i na dugotrajnu rehabilitaciju, psihološku podršku za žrtve i njihove porodice, te potencijalne pravne troškove povezane s kompenzacijama.

Uzimajući u obzir ove faktore, jasno je da direktni ekonomski učinci terorizma predstavljaju značajan finansijski teret za društva koja su pogođena takvim nasilnim akcijama. Efikasno planiranje, prevencija i spremnost na terorističke napade zbog toga postaju ključni za minimiziranje ovih direktnih ekonomskih gubitaka. Ovi elementi su esencijalni ne samo za smanjenje neposrednih šteta, već i za očuvanje dugoročne ekonomske stabilnosti i sigurnosti.

II. Indirektni ekonomski učinci

Indirektni ekonomski učinci terorizma, koji proizlaze iz izmijenjene percepcije rizika i povećane nesigurnosti, mogu biti široko rasprostranjeni i dugotrajni, utječući na sve segmente društva. Osim smanjenja stranih direktnih investicija i turističkih prihoda, teroristički napadi često dovode do smanjenja potrošačkog povjerenja, što može imati domino efekt na cijelu ekonomiju.

Kada potrošači osjete prijetnju, skloni su smanjiti potrošnju, što dodatno usporava ekonomski rast i može dovoditi do recesije. Osim toga, osjećaj nesigurnosti može prouzrokovati pad vrijednosti dionica i tržišnih indeksa, čime se umanjuje bogatstvo pojedinaca i institucija te smanjuje kapital dostupan za investicije.³³

Povećani troškovi poslovanja također predstavljaju značajan indirektni ekonomski učinak. Preduzeća, posebno ona u sektorima kao što su transport, turizam i maloprodaja, moraju ulagati u pojačane sigurnosne mjere, što uključuje sve od instaliranja sigurnosne opreme i provjera do osiguranja i obuke zaposlenika za upravljanje kriznim situacijama. Ovi dodatni troškovi mogu smanjiti profitabilnost i konkurentnost preduzeća, posebno onih malih i srednjih preduzetnika koji se teže nose s povećanim finansijskim teretom.³⁴

Teroristički napadi mogu također dovesti do strožih regulacija i zakonodavstva, što dodatno komplikuje poslovanje. Na primjer, u mnogim zemljama su pojačani propisi za izvoz i uvoz, kao i za međunarodna putovanja, što može usporiti trgovinu i povećati logističke troškove.

³³ Enders, W., Sandler, T., *The Political Economy of Terrorism*, Cambridge University Press, Cambridge, 2012., str. 124.

³⁴ Gaibulloev, K., Sandler, T., *The Impact of Terrorism on Foreign Direct Investment*, *International Studies Quarterly*, Vol. 57, No. 3, 2013., str. 93.

Ovi propisi ne samo da povećavaju operativne troškove, već često zahtijevaju i znatna ulaganja u tehnologiju i obuku kako bi se osiguralo usklađivanje s novim pravilima.

Dugoročno gledano, terorizam može uzrokovati strukturne promjene u ekonomiji, prisiljavajući preduzeća da promijene svoje modele poslovanja ili da se prilagode novim tržišnim uvjetima. To može uključivati diverzifikaciju tržišta i izvora prihoda, što može biti skupo i vremenski zahtjevno. Također, moguće je i da će se potrošači trajno okrenuti alternativnim načinima potrošnje, što može utjecati na dugoročne potrošačke trendove.³⁵

Ukratko, indirektni ekonomski učinci terorizma sežu daleko izvan neposrednih žarišta napada i mogu ostaviti dugotrajni ožiljak na nacionalnim i globalnim ekonomijama. Razumijevanje i mitigacija ovih učinaka ključni su za oporavak i dugoročnu ekonomsku stabilnost. Razvoj robusnih strategija za upravljanje rizicima i krizama, kao i izgradnja otpornosti u ključnim ekonomskim sektorima, bit će od suštinske važnosti za minimiziranje ekonomskog utjecaja terorizma u budućnosti.

III. Odgovori na ekonomske izazove

Odgovori na ekonomske izazove koje donosi terorizam zahtijevaju koordinirane i multifunkcionalne strategije od strane vlada i međunarodnih organizacija. To ne uključuje samo kreiranje i implementaciju efikasnih sigurnosnih mjera koje će minimizirati ekonomske poremećaje, već i razvijanje ekonomskih politika koje će ublažiti dugoročne posljedice za pogođene industrije.

Jedan od ključnih aspekata ovih odgovora je uspostava robusnih ekonomskih sigurnosnih mreža koje mogu ublažiti udarce koje terorizam nanosi ekonomiji. To može uključivati:

- sve od poreznih olakšica za preduzeća koja su direktno pogođena terorističkim napadima,
- do subvencija koje pomažu u održavanju radnih mjesta i podršci pogođenim sektorima, poput turizma i prijevoza.³⁶

³⁵ Abadie, A., Terrorism and the World Economy, *European Economic Review*, Vol. 52, No. 1, 2008., str. 21.

³⁶ Gaibulloev, K., Sandler, T., The Impact of Terrorism on Foreign Direct Investment, *International Studies Quarterly*, Vol. 57, No. 3, 2013., str. 95.

Na primjer, nakon terorističkog napada, vlasti mogu implementirati privremene porezne olakšice za lokalne preduzetnike kako bi im pomogle da prebrode pad prihoda uslijed smanjenog broja posjetilaca.

Također, vlade često razvijaju i specijalizovane programe osiguranja koji su dizajnirani da pruže finansijsku zaštitu kompanijama koje bi mogle biti meta terorističkih napada. Ovi programi omogućuju preduzećima da se osiguraju protiv štete uzrokovane terorizmom po prihvatljivim premijama, što može biti ključno za njihov opstanak nakon napada. Uz finansijsku zaštitu, važno je i postojanje mehanizama za brzu isplatu naknada kako bi se osigurala likvidnost i operativnost pogođenih preduzeća.

Na međunarodnoj razini, organizacije kao što su Ujedinjeni narodi i Svjetska banka mogu igrati ključnu ulogu u koordinaciji globalnih odgovora na ekonomske izazove terorizma. Ove organizacije mogu pomoći u:

- razvoju globalnih standarda za sigurnosne mjere i osiguranje te u
- programa finansijske pomoći koji su ciljano usmjereni na zemlje i regije posebno ranjive na terorističke napade.³⁷

Uz sve navedeno, važno je i edukovanje lokalnih zajednica o tome kako se mogu zaštititi od terorističkih prijeljki i kako mogu brzo reagovati u slučaju napada. Edukacija i zajedničko planiranje mogu značajno pridonijeti:

- bržem oporavku ekonomije nakon terorističkih incidenata,
- smanjujući trajne ekonomske štete i
- jačajući otpornost zajednice.

Kombinacijom ovih pristupa, vlade i međunarodne organizacije mogu efektivnije upravljati ekonomskim posljedicama terorizma, osiguravajući da ekonomije ostaju stabilne i otporne u suočavanju s ovim izazovima.

Ekonomski učinci terorizma su sveobuhvatni i utječu na širok spektar sektora. Razumijevanje ovih učinaka ključno je za razvoj efikasnih politika koje ne samo da se bave neposrednim posljedicama terorističkih napada, već i s dugoročnim ekonomskim stabilizacijom. Kako

³⁷ Abadie, A., Terrorism and the World Economy, European Economic Review, Vol. 52, No. 1, 2008., str. 23.

terorizam nastavlja evoluirati, tako moraju i strategije koje se koriste za minimiziranje njegovih štetnih učinaka na globalnu ekonomiju.

IV. UTJECAJ POLITIČKIH, KULTURNIH I DRUŠTVENIH FAKTORA NA DEFINICIJU TERORIZMA

Utjecaj politike na terorizam je složen i višedimenzionalan, s obzirom na to da političke odluke, ideologije i sukobi često oblikuju kako se terorizam manifestuje i interpretira u društvu. Politika nije samo platforma za odlučivanje ili borbu za moć, već i sredstvo kroz koje se definišu norme, vrijednosti i legitimnost različitih oblika otpora, uključujući i terorizam.

Kako se politički konteksti mijenjaju, tako se mijenjaju i definicije terorizma, njegovi ciljevi i metode, kao i odgovori društva na terorističke prijetnje. Razumijevanje veze između politike i terorizma ključno je za svaku analizu modernih sukoba i sigurnosnih politika.

4.1. Politika i terorizam

Na globalnoj razini, politički konteksti su različiti i dinamični, što rezultuje različitim percepcijama i definicijama terorizma. U demokratskim društvima, terorizam se često vidi kao prijetnja javnom redu i sigurnosti, dok u autoritarnim ili totalitarnim režimima može biti percipiran kao alat za suzbijanje političke opozicije. S obzirom na ovu složenost, proučavanje utjecaja politike na terorizam zahtijeva duboko razumijevanje:

- političkih struktura,
- historije sukoba i
- međunarodnih odnosa.³⁸

Politički konteksti imaju značajan utjecaj na oblikovanje percepcija terorizma i odgovora na njega. Na primjer, politički pokreti ili separatističke grupe mogu koristiti terorističke taktike kako bi postigli svoje ciljeve nezavisnosti ili autonomije. Ovi pokreti često svoje djelovanje opravdavaju političkim, ekonomskim ili socijalnim nepravdama koje doživljavaju, što ih čini kompleksnijima za tretiranje.³⁹

U međunarodnom kontekstu, politički faktori igraju ključnu ulogu u oblikovanju terorizma i odgovora na njega. Na primjer, geopolitičke tenzije, teritorijalni sukobi ili vojne intervencije mogu poslužiti kao okidači za terorističke akcije. U isto vrijeme, politički pristupi u borbi

³⁸ Lehmann, J., *Deconstructing Durkheim: A post-post-Structuralist Critique*, Routledge, London - New York, 1993., str. 75.

³⁹ Kolodziej, E., *Sigurnost i međunarodni odnosi, Politička kultura*, Zagreb, 2001., str. 69.

protiv terorizma, kao što su vojne operacije, diplomatski pregovori ili socioekonomske reforme, mogu imati značajan utjecaj na dinamiku i trajanje terorističkih prijetnji.

Važno je napomenuti da politika može imati i kontraproductivne efekte u borbi protiv terorizma. Na primjer, represivne politike ili kršenje ljudskih prava mogu pojačati osjećaj nepravde i frustracije među marginaliziranim grupama, potičući ih na radikalizaciju i nasilne akcije.⁴⁰

U konačnici, analiza političkih faktora u kontekstu terorizma nužna je za razumijevanje uzroka, dinamike i efikasnih strategija suočavanja s ovim složenim fenomenom. Razmatranje političkih konteksta omogućava dublje sagledavanje terorizma kao fenomena povezanog s političkim, socijalnim i ekonomskim dinamikama društva. Osim toga, razumijevanje političkih uzroka terorizma ključno je za razvoj preventivnih strategija i oblikovanje politika koje su usmjerene na smanjenje rizika od terorističkih prijetnji.

4.2. Religija i terorizam

Religija i terorizam su često povezani u javnom diskursu, posebno u kontekstu savremenih globalnih konflikata. Međutim, kompleksnost ove veze zahtijeva detaljnu analizu kako bi se razumjele sve nijanse koje utiču na definiciju i percepciju terorizma kroz prizmu religijskih uvjerenja.

Religija može biti snažan motivator za pojedince i grupe, te često služi kao opravdanje ili pokretačka snaga za nasilne akcije. Analizirajući kako religijski elementi oblikuju terorističke strategije, ciljeve i ideologije, moguće je dublje sagledati utjecaj religije na terorizam.

I. Religija kao motivacijska snaga

Religija može poslužiti kao ključni motivacijski faktor u terorističkim akcijama, nudeći moralni ili božanski okvir za nasilje. Terorističke grupe poput Al-Qaide, Talibana, Islamske države i drugih radikalnih islamističkih pokreta često koriste religijski jezik kako bi opravdali svoje akcije. Ove grupe tumače vjerske tekstove na način koji podržava njihove političke ciljeve, često pozivajući na džihad ili sveti rat protiv onih koje smatraju neprijateljima islama.

⁴⁰ Lehmann, J., *Deconstructing Durkheim: A post-post-Structuralist Critique*, Routledge, London - New York, 1993., str. 77.

Takvo tumačenje je obično usko i selektivno, sa jasnim fokusom na mobilizaciju pristalica i stvaranje jasnih granica između „nas“ i „njih“.

II. Religija i identitet

Religija također igra ključnu ulogu u formiranju identiteta, kako za pojedince tako i za grupe. U kontekstu terorizma, religijski identitet može poslužiti kao sredstvo za diferencijaciju i distanciranje od drugih grupa.

Na primjer, šiitske i sunitske razlike u Iraku i Siriji nisu samo teološke već imaju duboke političke i socijalne implikacije, koje su često iskorištene u terorističke svrhe. Radikalne grupe koriste ove razlike kako bi mobilisale podršku i regrutovali članove na osnovu zajedničkog religijskog i kulturnog identiteta, koji je često postavljen u opoziciju prema drugim grupama.⁴¹

III. Religija i legitimizacija nasilja

Jedan od ključnih aspekata povezanosti religije i terorizma je proces legitimizacije nasilja. Religija može pružiti snažan okvir koji pojedincima omogućava da nasilje vide kao moralno opravdano. Terorističke vođe često koriste religijski jezik kako bi svoje nasilne akcije predstavili kao „božju volju“ ili neophodnu odbranu vjere. Ovo može biti posebno efikasno u kontekstima gdje postoje socijalne, ekonomske ili političke krize, te religija služi kao sredstvo za objašnjenje i reagovanje na te krize.⁴²

Interakcija između religije i državnih struktura također može imati značajan utjecaj na oblik i obim terorističkih aktivnosti. U nekim državama, religijske institucije su tijesno povezane sa državnom moći, što može dovesti do situacija gdje državne politike direktno utiču na religijske prakse i obrnuto.

IV. Globalni utjecaj religijskog terorizma

Religijski terorizam ima tendenciju da prelazi nacionalne granice, što ga čini globalnim problemom. Napadi poput onih 11. rujna u SAD-u, bombaških napada na Baliju 2002.

⁴¹ Juergensmeyer, M., *Terror in the Mind of God: The Global Rise of Religious Violence*, University of California Press, Berkeley, 2018., str. 125.

⁴² Hoffman, B., *Inside Terrorism*, Columbia University Press, New York, 2017., str. 80.

godine, i nedavnih napada u Evropi, pokazuju kako religijski motiviran terorizam može utjecati na globalnu sigurnost.

Međunarodna zajednica često se nalazi pred izazovom kako adresirati korijene religijskog ekstremizma bez stigmatizacije cijelih religijskih zajednica. Pritom, globalizacija i mediji igraju ključnu ulogu u širenju religijskih ekstremističkih ideja, omogućavajući grupama poput IS-a da regrutuju pripadnike iz različitih dijelova svijeta.⁴³

V. Religija, terorizam i društvene promjene

U nekim slučajevima, religijski terorizam može izazvati društvene promjene, kako pozitivne tako i negativne. Na negativnoj strani, strah i nesigurnost koji proizlaze iz terorističkih napada mogu dovesti do povećanja isključivosti, xenofobije i gubitka građanskih sloboda. S druge strane, osvještavanje o uzrocima i motivima iza religijskog terorizma može potaknuti društvene dijaloge i politike koje adresiraju korijenske uzroke, poput:

- siromaštva,
- političke represije i
- diskriminacije,
- što može dovesti do dugoročnih pozitivnih promjena.⁴⁴

Religija kao faktor u terorizmu ne može se zanemariti u razumijevanju i borbi protiv ovog globalnog fenomena. Potrebno je uravnotežiti sigurnosne mjere s naporima na obrazovanju, integraciji i međukulturalnom dijalogu kako bi se efikasno suprotstavilo religijskom terorizmu. Ovaj pristup zahtijeva detaljno razumijevanje religijskih uvjerenja, socijalnih uvjeta i političkih okolnosti koje doprinose ekstremizmu. Također, međunarodna suradnja i razmjena obavještajnih podataka ključni su za prevenciju terorističkih djela i zaštitu nevinih života.

4.3. Društveni pokreti i terorizam

Društveni pokreti igraju ključnu ulogu u oblikovanju političkih i socijalnih promjena širom svijeta, a njihov odnos s terorizmom je složen i višedimenzionalan. Terorizam, u kontekstu društvenih pokreta, može biti:

⁴³ Stern, J., Berger, J. M., *ISIS: The State of Terror*, Ecco Press, New York, 2015., str. 210.

⁴⁴ Juergensmeyer, M., *Terror in the Mind of God: The Global Rise of Religious Violence*, University of California Press, Berkeley, 2018., str. 127.

- taktika otpora i sredstvo za ostvarivanje društvenih promjena, ali i
- uzrok dubokih društvenih podjela i nasilja.⁴⁵

U ovom dijelu rada, istražujemo kako društveni pokreti koriste, utječu na, i reaguju na terorizam te kako se dinamika između njih razvija u različitim historijskim i geografskim kontekstima.

Društveni pokreti su organizovani kolektivi koji nastoje promovisati ili sprječavati promjene u društvu kroz različite forme aktivizma, često izvan tradicionalnih institucionalnih kanala. Ovi pokreti mogu biti motivirani širokim spektrom ciljeva, uključujući:

- političke,
- ekološke,
- ekonomske i
- socijalne reforme.⁴⁶

Njihova taktika varira od mirnih prosvjeda i građanske neposlušnosti do nasilnih akcija, uključujući terorizam.

4.3.1. Terorizam kao taktika društvenih pokreta

Neki društveni pokreti pribjegavaju terorizmu kada procijene da tradicionalne metode protesta i lobiranja ne donose željene rezultate. Ova odluka često proizlazi iz osjećaja očaja i hitnosti, posebno kada se pokret suočava s represivnim režimima ili kada smatraju da su njihovi zahtjevi sistemski ignorisani. Primjeri iz prošlosti, poput Crvenih brigada u Italiji ili Frakcije Crvene armije u Njemačkoj, pokazuju kako su se neki društveni pokreti okrenuli nasilju kao sredstvu za ostvarivanje političke pažnje i promjena.

Međutim, korištenje terorizma od strane društvenih pokreta često dovodi do etičkih i strateških dilema. Iako može privremeno povećati vidljivost problema, nasilje može također izolirati pokret, dovesti do gubitka javne podrške i potaknuti državni odgovor koji može biti brutalan i represivan. Uz to, terorističke taktike mogu trajno oštetiti legitimnost pokreta i njegovu sposobnost da ostvari dugoročne promjene.

⁴⁵ Della Porta, D., *Social Movements, Political Violence, and the State*, Cambridge University Press, Cambridge, 2013., str. 163.

⁴⁶ Tarrow, S., *Power in Movement: Social Movements and Contentious Politics*, Cambridge University Press, Cambridge, 2011., str. 65.

4.3.2. Uloga terorizma u mobilizaciji i demobilizaciji društvenih pokreta

Terorizam može također imati značajan utjecaj na mobilizaciju ili demobilizaciju društvenih pokreta. U nekim slučajevima, nasilni incidenti mogu povećati svijest o određenom pitanju i potaknuti nove članove da se pridruže pokretu. Ovo je često vidljivo u situacijama gdje javnost percipira terorističke akcije kao direktni odgovor na nepravdu ili represiju. Na primjer, nasilje koje su provodili borci protiv apartheida u Južnoj Africi tokom 1980-ih, iako kontraverzno, pomoglo je u mobilizaciji međunarodne podrške za njihovu stvar.⁴⁷

S druge strane, terorizam može također rezultovati demobilizacijom društvenih pokreta, posebno kada javnost odbacuje nasilje kao legitimnu taktiku. Ovo može dovesti do gubitka podrške, kako na lokalnoj tako i na međunarodnoj razini, što pokrete čini ranjivima na političke, pravne i fizičke napade od strane države ili drugih opozicijskih grupa.

I. Mobilizacija kroz terorizam

Mobilizacijski učinak terorizma često je vidljiv kada se nasilne akcije doživljavaju kao odgovor na akutnu represiju ili dugotrajnu nepravdu. U takvim kontekstima, teroristički čini mogu poslužiti kao snažni simboli otpora i mogu inspirirati šire segmente populacije da se aktivno uključe u borbu protiv percepirane tiranije ili nepravde.

Primjer boraca protiv apartheida u Južnoj Africi ilustruje kako su međunarodna zajednica i domaća javnost mogli percipirati terorističke taktike kao legitimnu formu borbe protiv represivnog režima. Akcije poput onih koje je provodio Afrički nacionalni kongres (ANC) često su dovodile do povećanja međunarodne pažnje i finansijske podrške, što je pojačalo pritisak na apartheidski režim i na kraju doprinijelo njegovom padu.⁴⁸

Drugi primjer mobilizacije kroz terorizam nalazimo u djelovanju Irske republikanske armije (IRA) tokom sukoba u Sjevernoj Irskoj, poznatog kao „Sukobi“. IRA-ina napadi često su bili usmjereni na britanske sigurnosne snage i simbole britanske vlasti u Sjevernoj Irskoj, što je potaknulo šire nacionalističko sentimente među katoličkom populacijom. Iako kontraverzne, njihove akcije su mnogima unutar zajednice djelovale kao opravdan odgovor na represiju i diskriminaciju od strane britanske vlade.

⁴⁷ Goodwin, J., *No Other Way Out: States and Revolutionary Movements, 1945-1991*, Cambridge University Press, Cambridge, 2001., str. 28.

⁴⁸ Weinberg, L., *The Challenges of Conceptualizing Terrorism, Terrorism and political violence*, 2004., str. 34.

II. Demobilizacija kroz terorizam

S druge strane, upotreba terorizma može imati i negativan utjecaj na društvene pokrete, dovodeći do njihove demobilizacije. Kada javnost percipira terorističke akcije kao neopravdane ili pretjerane, to može rezultovati gubitkom podrške kako na lokalnoj, tako i na međunarodnoj razini. Ovo je posebno izraženo u demokratskim društvima gdje javno mnijenje i medijska pokrivenost igraju ključnu ulogu u oblikovanju percepcije legitimnosti društvenih pokreta.

Primjera radi, nasilne taktike koje su nekad koristile neke anarhističke ili radikalne ljevičarske skupine u Evropi tokom 1970-ih i 1980-ih često su dovodile do izolacije tih pokreta, gubeći pritom širu društvenu podršku koja je ključna za ostvarivanje političkih promjena.

U ekstremnim slučajevima, negativne reakcije na terorističke akcije mogu potaknuti državu da primijeni strože sigurnosne mjere, poveća nadzor i represiju, što može dodatno ograničiti prostor za legitimni politički aktivizam. Ovaj ciklus represije može dovesti do spirale nasilja, gdje terorističke akcije izazivaju sve oštrije državne odgovore, a efikasna politička mobilizacija postaje sve teža.⁴⁹

Kroz proučavanje uloge terorizma u mobilizaciji i demobilizaciji društvenih pokreta, možemo bolje razumjeti dvostruku prirodu terorizma kao i složenost odnosa između nasilja, političkog aktivizma i društvenih promjena. Ovo dublje razumijevanje omogućuje bolje strategije za rješavanje korijenskih uzroka terorizma, kao i za promicanje mirnijih i produktivnijih oblika društvenog angažmana.

4.3.3. Društveni pokreti i njihov odgovor na terorizam

Društveni pokreti se ne bave samo provođenjem terorizma. Oni također igraju ključnu ulogu u borbi protiv terorizma. Kroz promovisanje dijaloga, edukacije i mirnih inicijativa, mnogi pokreti nastoje riješiti korijenske uzroke terorizma, uključujući:

- nepravdu,
- ekonomsku nejednakost i
- političku represiju.⁵⁰

⁴⁹ Weinberg, L., *The Challenges of Conceptualizing Terrorism, Terrorism and political violence*, 2004., str. 35.

⁵⁰ Wiktorowicz, Q., *Radical Islam Rising: Muslim Extremism in the West*, Rowman & Littlefield, Lanham, 2005., str. 47.

Ovi napori mogu biti usmjereni na de-radikalizaciju i reintegraciju bivših terorista u društvo, što je vitalno za trajno rješavanje terorističkih prijetnji.

U svjetlu svega ovoga, jasno je da društveni pokreti igraju složenu i često proturječnu ulogu u kontekstu terorizma. Oni su istovremeno izvori inovacija i promjena, ali i arene za sukob i nasilje. Njihova interakcija s terorizmom je prizma kroz koju se mogu razumjeti ne samo njihovi vlastiti ciljevi i metodologije, već i širi sociopolitički kontekst u kojem djeluju.

Društveni pokreti, zbog toga, predstavljaju važnu komponentu u širem društvenom odgovoru na terorizam, nudeći alternativne metode za rješavanje duboko ukorijenjenih problema koji mogu poticati na nasilje. Njihov pristup borbi protiv terorizma temelji se na uvjerenju da se pravičnim rješavanjem temeljnih uzroka nasilja, poput političke represije, socijalne i ekonomske nejednakosti, može značajno smanjiti potencijal za terorističke aktivnosti. Kroz obrazovanje i zagovaranje, ovi pokreti rade na podizanju svijesti o tim pitanjima, mobilizirajući zajednice da traže mirnije i pravičnije društvo.⁵¹

A. Edukacija i promocija dijaloga

Jedan od ključnih alata koji društveni pokreti koriste u borbi protiv terorizma je edukacija. Obrazovni programi koji promiču razumijevanje i toleranciju među različitim etničkim i religijskim grupama mogu biti efektivni u prevenciji radikalizacije.

Ovi programi često uključuju radionice, seminare i kampanje koje ciljaju mlade, s ciljem smanjenja privlačnosti ekstremističkih ideologija. Primjera radi, u post-konfliktnim društvima, edukativni programi usmjereni na pomirenje i izgradnju mira ključni su za obnovu socijalnog tkiva i sprječavanje ponovnog nasilja.

Promocija dijaloga također igra vitalnu ulogu. Društveni pokreti često facilitiraju razgovore između različitih zajednica i vlasti, težnjeći izgradnji mostova i razumijevanja koje mogu prevenirati konflikte. Kroz dijalog, različite grupe imaju priliku izraziti svoje brige i tražiti rješenja na nekonfliktnan način, što može značajno smanjiti osjećaje marginalizacije i frustracije koji često vode ka radikalizaciji.

⁵¹ Zulaika, J., Douglass, W. A., *Terror and Taboo: The Follies, Fables, and Faces of Terrorism*, Routledge, London, 1996., str. 77.

B. Mirne inicijative i reintegracija

Društveni pokreti također predvode razne mirne inicijative koje imaju za cilj promicanje socijalne pravde i smanjenje nasilja. Ove inicijative mogu uključivati organizovanje mirnih protesta, lobiranje za promjene politika koje doprinose nejednakosti ili represiji, te razvoj zajedničkih projekata koji promiču ekonomsku saradnju među suprotstavljenim grupama. Kroz ove aktivnosti, društveni pokreti demonstruju kako se socijalni i politički ciljevi mogu postići bez upotrebe nasilja.

Jedan od ključnih aspekata u borbi protiv terorizma je reintegracija bivših terorista u društvo. Društveni pokreti igraju ključnu ulogu u ovom procesu, pružajući podršku i resurse za one koji žele napustiti put nasilja. Programi reintegracije obuhvataju:

- psihološku podršku,
- obrazovanje i pomoć u zapošljavanju, te
- su važni za osiguranje da se bivši teroristi mogu uspješno integrisati natrag u društvo i voditi produktivne, nasilja slobodne živote.⁵²

Kroz sve ove aktivnosti, jasno je da društveni pokreti ne samo da reaguju na terorizam, već aktivno rade na njegovom iskorjenjivanju kroz promovisanje društvene pravde, edukacije, dijaloga i mirnih inicijativa. Njihova uloga je neophodna u stvaranju održivog mira i sigurnosti, pokazujući da su efektivni odgovori na terorizam često oni koji se bave uzrocima, a ne samo simptomima.

4.4. Utjecaj medijskog izvještavanja na percepciju terorizma

Medijsko izvještavanje ima ključnu ulogu u oblikovanju javnih percepcija terorizma. Način na koji mediji izvještavaju o terorističkim napadima ne samo da informiše javnost već također može znatno utjecati na:

- emocionalni odgovor društva,
- političke odluke i,
- konačno, na samu politiku suzbijanja terorizma.⁵³

⁵² Zulaika, J., Douglass, W. A., *Terror and Taboo: The Follies, Fables, and Faces of Terrorism*, Routledge, London, 1996., str. 79.

⁵³ Nacos, B. L., *Mass-Mediated Terrorism: The Central Role of the Media in Terrorism and Counterterrorism*, Rowman & Littlefield, Lanham, MD, 2007., str. 150.

Ova moć medija da oblikuju javnu svijest i percepciju čini ih centralnim igračem u modernom društvu, posebno u kontekstu globalne borbe protiv terorizma.

Mediji često podliježu iskušenju senzacionalizma, posebno kada izvještavaju o dramatičnim i emotivno nabijenim događajima kao što su teroristički napadi. Senzacionalistički pristup može privući širu publiku i povećati gledanost ili čitanost, ali također može iskriviti realnost događaja, preuveličavajući određene aspekte na štetu objektivnosti i točnosti.

Na primjer, neprestano prikazivanje dramatičnih slika i emotivno nabijenih priča o žrtvama može pojačati osjećaj straha i nesigurnosti u javnosti. Ova vrsta izvještavanja može stvoriti disproporcionalan strah od terorizma u odnosu na stvarnu prijetnju koju on predstavlja, dovodeći do:

- iracionalnih reakcija i
- potencijalno neopravdanih političkih mjera koje se fokusiraju više na kratkoročno umirivanje javnosti nego na dugoročna rješenja.⁵⁴

S druge strane, mediji ne samo da oblikuju kako javnost vidi terorizam, već igraju ključnu ulogu i u definisanju političke agende. Često puta, intenzitet medijskog pokrivanja određenog terorističkog napada može pritisnuti političare da brzo reaguju, što može rezultovati brzopletim i površnim zakonodavnim mjerama.

Kao što smo već ranije i spomenuli, u Sjedinjenim Američkim Državama nakon napada 11. septembra, brza reakcija kroz usvajanje USA Patriot Acta bila je dijelom potaknuta snažnim medijskim fokusom na terorizam. Dok su mediji pravodobno informisali javnost i podržavali nacionalni osjećaj hitnosti, također su možda ograničili prostor za temeljitu javnu raspravu o posljedicama takvih mjera na građanske slobode.⁵⁵

Mediji također služe kao platforma kroz koju vlade i sigurnosne agencije mogu promovisati svoje antiterorističke politike. Efikasna komunikacija putem medija može pomoći u edukovanju javnosti o prirodi i obimu terorističkih prijetnji te o razlozima za određene sigurnosne mjere.

Međutim, ova komunikacija mora biti uravnotežena kako ne bi došlo do stigmatizacije određenih društvenih skupina ili poticanja na strah i mržnju. Na primjer, izvještavanje koje

⁵⁴ Nacos, B. L., *Mass-Mediated Terrorism: The Central Role of the Media in Terrorism and Counterterrorism*, Rowman & Littlefield, Lanham, MD, 2007., str. 151.

⁵⁵ Norris, P., Kern, M., Just, M. R., *Framing Terrorism: The News Media, the Government and the Public*, Routledge, New York, NY, 2003., str. 45.

nekritički prihvata vladinu retoriku o terorizmu može dovesti do polarizacije javnog mišljenja i usmjeravanja pažnje s fundamentalnih pitanja poput uzroka terorizma i mogućih rješenja koja ne uključuju samo sigurnosni odgovor.

S obzirom na moć koju mediji imaju u oblikovanju percepcije javnosti, etički pristup novinarstvu postaje ključan. Mediji bi trebali težiti pružanju tačnih, pravovremenih i nepristranih informacija, s posebnim fokusom na verifikaciju činjenica i izbjegavanje nepotrebnog spektakla. Osim toga, medijski radnici bi trebali biti svjesni potencijalnog utjecaja svojih izvještaja na socijalnu koheziju i javnu sigurnost, te zbog toga raditi na promovisanju razumijevanja i dijaloga umjesto straha i podjela.

Da remiziramo, utjecaj medijskog izvještavanja na percepciju terorizma je višedimenzionalan i duboko ukorijenjen u društvenu dinamiku modernog svijeta. Pristup medija ovoj temi može imati dalekosežne posljedice, od oblikovanja javne politike do utjecaja na međunarodne odnose. Kako terorizam ostaje ključna sigurnosna prijetnja, odgovornost medija u oblikovanju informisane i uravnotežene javne rasprave nikad nije bila važnija.

V. SUOČAVANJE S PROBLEMOM DEFINICIJE TERORIZMA

5.1. Međunarodni odgovori na terorizam

Međunarodni odgovori na terorizam obuhvataju širok spektar aktivnosti i inicijativa koje su usmjerene na suzbijanje i prevenciju ovog globalnog fenomena. Od početka 21. stoljeća, s porastom transnacionalnog terorizma, međunarodna zajednica je prepoznala potrebu za koordiniranim i sveobuhvatnim pristupom. Ovaj odgovor uključuje niz politika, strategija i pravnih instrumenata koji su usmjereni na borbu protiv terorizma na lokalnoj, regionalnoj i globalnoj razini.⁵⁶

Ujedinjeni narodi (UN) igraju ključnu ulogu u globalnim naporima za borbu protiv terorizma. Putem svojih rezolucija Vijeća sigurnosti, UN je postavio međunarodne standarde i pravne okvire za borbu protiv terorizma. Rezolucija 1373, usvojena nakon napada 11. rujna 2001. godine, jedna je od najvažnijih, obvezujući sve države članice da preduzmu mjere za sprječavanje financiranja terorizma, sprečavanje pružanja sigurnih utočišta teroristima, i jačanje međunarodne suradnje u pravosudnoj i policijskoj domeni.

Osim toga, UN je osnovao Protuteroristički odbor (CTC), koji nadgleda implementaciju rezolucije 1373 i pruža tehničku pomoć državama koje se bore protiv terorističkih prijetnji. Također, Ured Ujedinjenih naroda za borbu protiv terorizma osnovan je kako bi unaprijedio koordinaciju i koherenciju različitih UN aktivnosti vezanih uz borbu protiv terorizma.⁵⁷

Uspjeh u borbi protiv terorizma uvelike ovisi o sposobnosti zemalja da sarađuju i dijele informacije. Međunarodne organizacije poput INTERPOL-a i Europol-a odigrale su ključne uloge u olakšavanju ove saradnje.

INTERPOL-ova baza podataka o ukradenim i izgubljenim putnim ispravama, na primjer, instrumentalna je u identifikaciji i sprječavanju kretanja terorista preko granica. Europol, s druge strane, pomaže u koordinaciji antiterorističkih operacija unutar Evropske unije i služi kao centralno mjesto za razmjenu informacija o terorističkim prijetnjama.

Jedan od ključnih aspekata međunarodnog odgovora na terorizam je sprečavanje financiranja terorističkih aktivnosti. Inicijative poput Radne skupine za finansijske akcije (FATF)

⁵⁶ Romaniuk, S. P., *Multilateral Counter-terrorism: The Global Politics of Cooperation and Contestation*, Routledge, London, 2010., str. 66.

⁵⁷ Bensahel, N., *The Counterterror Coalitions: Cooperation with Europe, NATO, and the European Union*, RAND Corporation, Santa Monica, 2003., str. 41.

postavile su međunarodne standarde koji zahtijevaju od zemalja da uspostave rigorozne režime protiv pranja novca i finansiranja terorizma. Ove mjere uključuju praćenje i zamrzavanje terorističkih fondova, kao i sankcije protiv pojedinaca i organizacija koje su identifikovane kao teroristi.⁵⁸

I. Vođeni pristupi i vojne intervencije

Osim političkih, pravnih i finansijskih alata, međunarodni odgovor na terorizam uključuje i vojne intervencije. Koalicije predvođene Sjedinjenim Američkim Državama u Afganistanu i Iraku, te kasnije protiv Islamske države u Siriji i Iraku, primjeri su vojnih napora usmjerenih na razbijanje i eliminaciju terorističkih organizacija. Dok su ove intervencije imale uspjeha u smanjenju sposobnosti terorističkih grupa da operiraju, također su izazvale kontraverze i debate o dugoročnoj efikasnosti i političkim posljedicama.

II. Izazovi i kritike

Međunarodni odgovori na terorizam suočavaju se s brojnim izazovima, uključujući političke, pravne i etičke dileme. Kritike često ističu problem kršenja ljudskih prava u ime sigurnosti, kao i pitanja suvereniteta i međunarodnog prava. Pitanje kako osigurati efikasan odgovor na terorizam, a istovremeno očuvati demokratske vrijednosti i poštovati međunarodne norme, ostaje jedno od ključnih pitanja za međunarodnu zajednicu.⁵⁹

Međunarodni odgovori na terorizam predstavljaju složen skup mjera koje uključuju pravne, finansijske, političke i vojne strategije.

Dok postoji općeniti konsenzus o potrebi za saradnjom i koordinacijom u borbi protiv terorizma, pristupi se razlikuju ovisno o političkim, kulturalnim i regionalnim okolnostima. Kako terorizam nastavlja evoluirati, tako će i strategije za njegovo suzbijanje morati biti prilagođene i revidirane kako bi ostale relevantne i efikasne.

5.2. Nacionalni pristupi definiciji terorizma

⁵⁸ Bensahel, N., *The Counterterror Coalitions: Cooperation with Europe, NATO, and the European Union*, RAND Corporation, Santa Monica, 2003., str. 45.

⁵⁹ Romaniuk, S. P., *Multilateral Counter-terrorism: The Global Politics of Cooperation and Contestation*, Routledge, London, 2010., str. 69.

Nacionalni pristupi definiciji terorizma variraju značajno širom svijeta, reflektujući različite političke, pravne i kulturalne kontekste u kojima se razvijaju. Te razlike nisu samo teoretske već imaju duboke praktične implikacije na način kako države reaguju na terorističke prijetnje, kako provode zakone, i kako surađuju s međunarodnom zajednicom. Razumijevanje ovih nacionalnih pristupa pruža uvid u kompleksnost globalne borbe protiv terorizma te izazove s kojima se suočavaju pojedine države.

5.2.1. Faktori koji utječu na nacionalne definicije terorizma

Nacionalne definicije terorizma oblikovane su nizom unutarnjih i vanjskih faktora. Interno, politička povijest zemlje, njen pravni sistem, društvene vrijednosti i trenutna politička klima igraju ključne uloge. Vanjski faktori uključuju međunarodne pritiske, regionalne sigurnosne situacije i obveze koje proizlaze iz međunarodnih sporazuma i organizacija poput Ujedinjenih naroda. Također, nacionalne definicije često su reakcija na specifične terorističke incidente koji su imali značajan nacionalni utjecaj.⁶⁰

A. Interni faktori

Interni faktori igraju ključnu ulogu u oblikovanju nacionalnih definicija terorizma. Svaka zemlja ima svoj jedinstveni historijski i kulturalni kontekst koji direktno utječe na njen pristup terorizmu. Na primjer, zemlje koje su doživjele terorističke napade na svom tlu, kao što su Španjolska s ETA-om ili Sjedinjene Američke Države s napadima 11. septembra, imaju tendenciju uspostaviti strože antiterorističke zakone.

Pravni sistem zemlje također igra važnu ulogu. Zemlje s robusnim pravnim sistemima mogu imati detaljnije i specifičnije definicije terorizma koje omogućavaju preciznije pravno djelovanje protiv terorista. Suprotno tome, zemlje s manje razvijenim pravnim sistemima mogu imati šire i nejasnije definicije koje mogu voditi do zloupotreba i nedostatka pravne sigurnosti.

Društvene vrijednosti i politička klima također su presudni. U društvima gdje postoji visok stepen vrijednosti civilnih sloboda, definicije terorizma mogu biti konstruirane na način koji minimizira utjecaj na te slobode. S druge strane, u kontekstima gdje su sigurnosne brige

⁶⁰ Schmid, A. P., *The Routledge Handbook of Terrorism Research*, Routledge, London, 2011., str. 115.

dominantnije, definicije terorizma mogu biti šire, dajući vlastima veće ovlasti za nadzor i represiju.

B. Eksterni faktori

Međunarodni pritisci i regionalne sigurnosne situacije igraju značajnu ulogu u oblikovanju nacionalnih definicija terorizma. Zemlje su često pod pritiskom da usklade svoje antiterorističke politike s međunarodnim standardima, posebno kada su u pitanju globalne mjere poput onih koje predlaže Ujedinjeni narodi ili međunarodne finansijske institucije kao što je Međunarodni monetarni fond.

Obligacije koje proizlaze iz međunarodnih sporazuma i članstva u međunarodnim organizacijama također utječu na nacionalne definicije. Zemlje članice Europske unije, na primjer, moraju uskladiti svoje zakonodavstvo s direktivama EU koje se tiču borbe protiv terorizma, što može zahtijevati promjene u nacionalnim zakonima.⁶¹

Pored toga, nacionalne definicije terorizma često su direktna reakcija na specifične terorističke incidente koji su imali značajan utjecaj na nacionalnu sigurnost. Napadi u Parizu 2015. godine rezultovali su strožim antiterorističkim zakonima u Francuskoj, dok su bombaški napadi na Bali dovele do značajnog jačanja sigurnosnih mjera i antiterorističkih zakona u Indoneziji.

Svaka zemlja, vođena svojim jedinstvenim skupom internih i eksternih faktora, pristupa definiciji terorizma na način koji odražava njene specifične potrebe, vrijednosti i sigurnosne izazove. Ova dinamična i kontekstualna priroda nacionalnih definicija čini međunarodnu saradnju izazovnom ali neophodnom za efikasnu globalnu borbu protiv terorizma.

5.2.2. Primjeri nacionalnih definicija terorizma

Sjedinjene Američke Države, na primjer, definišu terorizam u skladu s Federalnim zakonom o borbi protiv terorizma, koji teroristička djela opisuje kao „predumjerena, politički motivisana nasilna djela počinjena protiv civilnih ciljeva od strane subnacionalnih skupina ili tajnih agenata“. Ova definicija odražava američki fokus na političku prirodu terorizma i potrebu za jasnim razlikovanjem između terorističkih i drugih oblika nasilja.

⁶¹ Ganor, B., Defining Terrorism: Is One Man's Terrorist Another Man's Freedom Fighter?, Police Practice and Research, Vol. 3, No. 4, 2012., str. 45.

U Velikoj Britaniji, Zakon o terorizmu iz 2000. godine pruža širu definiciju, opisujući terorizam kao korištenje ili prijetnju upotrebom nasilja za postizanje političkih, vjerskih ili ideoloških promjena. Ova definicija naglašava i potencijal za korištenje terorizma u cilju zastrašivanja vlade ili međunarodne organizacije.

Poređenje ovih definicija pokazuje kako različite države pristupaju terorizmu s obzirom na svoje specifične sigurnosne potrebe i pravne tradicije. Dok SAD stavlja naglasak na političku motivaciju, britanski pristup je širi, pokrivajući širok spektar mogućih motivacija za teroristička djela.

5.2.3. Izazovi u definisanju terorizma

Nacionalni pristupi definiciji terorizma suočavaju se s nizom kompleksnih izazova koji mogu značajno utjecati na njihovu efikasnost i pravičnost. Ovi izazovi obuhvaćaju ne samo subjektivnost u percepciji terorističkih akcija, već i širi spektar pravnih, političkih i društvenih pitanja.

Subjektivnost u definisanju terorizma jedan je od glavnih izazova s kojima se susreću nacionalne vlade. Ono što jedna država može smatrati terorističkim činom, druga može tumačiti kao dio legitimne političke borbe.⁶²

Na primjer, borbe za nezavisnost koje uključuju oružane sukobe mogu biti percipirane kao terorizam u državama koje se protive secesiji, dok ih druge mogu smatrati opravdanim otporom protiv represivne vlasti. Ova razlika u percepciji često dovodi do međunarodnih napetosti i otežava globalnu suradnju u borbi protiv terorizma.

Definicije terorizma često su podložne politizaciji, gdje vladajući režimi mogu koristiti terorizam kao etiketu za diskreditaciju i represiju političke opozicije. U nekim slučajevima, vlade proširuju definiciju terorizma kako bi uključile širok spektar djelatnosti koje nisu inherentno nasilne, kao što su politički protesti ili kritički govor. Ovo može dovesti do zloupotrebe zakona i ograničavanja temeljnih građanskih sloboda, pod krinkom zaštite nacionalne sigurnosti.

⁶² Laqueur, W., *Terrorism: A Study in National and International Strategies*, Harvard University Press, Cambridge, MA, 2020., str. 36.

Suočavanje s terorizmom često zahtijeva balansiranje između efikasnosti sigurnosnih mjera i poštovanja ljudskih prava i međunarodnih zakona. Nacionalne definicije koje su previše opsežne mogu dovesti do kršenja međunarodnih pravnih normi, posebno onih koje se tiču prava na pravično suđenje, slobodu izražavanja i zaštite od arbitrarnog zatvaranja. Države moraju osigurati da njihovi antiteroristički zakoni i mjere ne dovode do nepravde i da su u skladu s međunarodnim obvezama.

Čak i kada postoji jasna i pravična definicija terorizma, izazovi u njoj implementaciji ostaju. To uključuje sposobnost pravosudnih i sigurnosnih agencija da pravilno identifikuju i procesuiraju terorističke sumnje bez prekomjerne upotrebe sile ili zloupotrebe pravosudnog procesa. Problem se također pojavljuje u kontekstu međunarodne saradnje, gdje razlike u nacionalnim definicijama mogu otežati zajedničke operacije, izručenja i razmjenu obavještajnih podataka.

Izazovi u definisanju terorizma odražavaju složenost ovog globalnog problema i potrebu za pažljivim razmatranjem kako bi se osiguralo da odgovori na terorizam budu:

- efikasni,
- pravedni i
- u skladu s međunarodnim standardima.⁶³

Kako se terorističke prijetnje razvijaju, tako će i nacionalne definicije morati biti prilagođene kako bi adekvatno odgovorile na nove sigurnosne izazove, uz istovremeno očuvanje ljudskih prava i temeljnih sloboda.

5.2.4. Prilagođavanje i evolucija nacionalnih definicija

U kontekstu stalno promjenjivih globalnih i lokalnih sigurnosnih izazova, nacionalne definicije terorizma prolaze kroz proces stalne evolucije i prilagođavanja. Ove promjene su motivisane potrebom za efikasnijim odgovorom na terorističke prijetnje koje se brzo mijenjaju, kao i potrebom za usklađivanjem s međunarodnim pravilima i normama koje promovišu globalnu saradnju u borbi protiv terorizma.

⁶³ Laqueur, W., *Terrorism: A Study in National and International Strategies*, Harvard University Press, Cambridge, MA, 2020., str. 37.

Nacionalne definicije terorizma prilagođavaju se kako bi odražavale ne samo globalne sigurnosne trendove već i specifične lokalne izazove. Na primjer, nakon terorističkih napada 11. septembra, mnoge zemlje su ažurirale svoje zakonodavstvo kako bi uključile odredbe o borbi protiv terorizma koje se prije nisu smatrale nužnima, poput mjera protiv finansiranja terorizma i cyber terorizma. Ovo prilagođavanje osigurava da nacionalni pravni okviri ostaju relevantni i efikasni u svjetlu novih vrsta terorističkih prijetnji.

Usklađivanje nacionalnih definicija terorizma s međunarodnim standardima ključno je za unapređenje međunarodne saradnje. Kroz organizacije poput Ujedinjenih naroda, Interpola, i različitih regionalnih sigurnosnih tijela, države rade na harmonizaciji svojih pristupa kako bi se olakšala razmjena informacija, zajedničke istrage i ekstradicije osumnjičenih terorista. Na primjer, Evropska unija je implementirala Direktivu o borbi protiv terorizma koja zahtijeva od članica da usklade svoje zakone o terorizmu na određeni način, što olakšava operacije preko granica unutar EU.⁶⁴

Revizija nacionalnih zakona o terorizmu redovno se provodi kako bi se osiguralo da zakonodavstvo odražava trenutne sigurnosne potrebe i međunarodne obaveze. Ove revizije mogu uključivati ažuriranje definicija terorističkih djela, proširenje zakonskih ovlasti za praćenje i istrage, te uvođenje novih mjera za zaštitu civilnog stanovništva. Također, revizije pomažu u osiguravanju da zakoni ne krše ljudska prava i građanske slobode, što je ključno za održavanje legitimnosti borbe protiv terorizma.

Iako je prilagođavanje i usklađivanje nacionalnih definicija terorizma nužno za efikasnu međunarodnu saradnju, ovi procesi nisu bez izazova. Kritike često ističu da procesi usklađivanja mogu dovesti do kompromisa u pogledu lokalnih pravnih normi i praksi. Također, postoji rizik od prekomjernog proširenja definicija terorizma, što može dovesti do represije legitimnih oblika političkog izražavanja i društvenog aktivizma.

Evolucija i prilagođavanje nacionalnih definicija terorizma su neophodne za održavanje koraka s promjenljivim prirodom globalne terorističke prijetnje. Iako su ovi procesi ključni za međunarodnu saradnju i efikasnost nacionalnih odgovora, važno je osigurati da

⁶⁴ Ganor, B., *Defining Terrorism: Is One Man's Terrorist Another Man's Freedom Fighter?*, *Police Practice and Research*, Vol. 3, No. 4, 2012., str. 47.

prilagodavanja štite temeljne vrijednosti i prava. Nastavak dijaloga, revizija i međunarodne saradnje bit će ključni za postizanje ovih ciljeva u globalnoj borbi protiv terorizma.⁶⁵

Nacionalni pristupi definiciji terorizma ključni su za razumijevanje kako različite države percipiraju i reaguju na terorističke prijetnje. Iako se definicije mogu razlikovati, zajednički cilj je stvaranje efikasnih strategija koje štite građane dok istovremeno čuvaju temeljne slobode i prava. Ovaj delikatan balans između sigurnosti i slobode predstavlja temeljni izazov u borbi protiv terorizma na nacionalnoj razini.

5.3. Utjecaj definicija terorizma na zakonodavstvo

Utjecaj definicija terorizma na nacionalno zakonodavstvo je značajan i složen, obuhvatajući širok spektar pravnih, političkih i društvenih dimenzija. Definicije terorizma koje države usvajaju izravno utječu na kreiranje i implementaciju zakona koji se tiču sigurnosti, ljudskih prava, i međunarodne suradnje. Razumijevanje ovog utjecaja ključno je za analizu kako različite jurisdikcije pristupaju borbi protiv terorizma i kako to utječe na građanske slobode i pravnu sigurnost.

5.3.1. Zakonodavne mjere protiv terorizma

Nacionalne definicije terorizma oblikuju zakonodavstvo koje se bavi:

- prevencijom terorističkih djela,
- reakcijom na terorističke napade i
- sankcioniranjem onih koji su uključeni u terorističke aktivnosti.⁶⁶

Zakoni koji proizlaze iz ovih definicija često uključuju odredbe o nadzoru i praćenju, ograničenjima na okupljanja i izražavanja, te strogim kaznama za terorističke djelatnosti. Na primjer, nakon definisanja terorizma, države mogu uspostaviti zakone koji omogućavaju vlastima da provode proširene mjere nadzora na osobama za koje se sumnja da su povezane s terorističkim organizacijama.

Prevenција je ključna komponenta nacionalnog odgovora na terorizam, koja se oslanja na zakonodavstvo usmjereno na sprečavanje terorističkih akcija prije nego što se one dogode. To uključuje zakone koji omogućavaju:

⁶⁵ Ganor, B., Defining Terrorism: Is One Man's Terrorist Another Man's Freedom Fighter?, *Police Practice and Research*, Vol. 3, No. 4, 2012., str. 48.

⁶⁶ Ackerman, G., *The Impact of Terrorism on State Law Enforcement*, RAND Corporation, Santa Monica, 2005., str. 85.

- nadzor i praćenje sumnjivih osoba,
- regulaciju finansijskih transakcija kako bi se spriječilo finansiranje terorizma, i
- kontrolu preko granica kako bi se izbjegao ulazak potencijalnih terorista u zemlju.⁶⁷

Također, preventivne mjere mogu uključivati i programe za borbu protiv radikalizacije, koje se provode u zajednicama visokog rizika.

Kada se teroristički napad dogodi, brza i efikasna reakcija je ključna. Zakonodavstvo koje proizlazi iz nacionalnih definicija terorizma često uključuje protokole za hitne situacije koje aktiviraju različite sigurnosne agencije. Ovi protokoli detaljno opisuju korake koji se moraju poduzeti u slučaju terorističkog napada, uključujući:

- evakuaciju,
- prvu pomoć, te
- koordinaciju s lokalnim i nacionalnim sigurnosnim snagama.

Jasno definisane procedure ključne su za minimiziranje štete i osiguranje sigurnosti građana.

Takođe, nacionalne definicije terorizma određuju koji će se činovi smatrati terorističkim djelatnostima i stoga biti predmetom pravosudnog progona. Zakoni obično propisuju stroge kazne za one koji su osuđeni za terorističke zločine, koje mogu uključivati dugotrajne zatvorske kazne, finansijske kazne, pa čak i smrtnu kaznu u nekim jurisdikcijama.

Ovi zakoni također regulišu postupke za pritvaranje i suđenje osumnjičenih za terorizam, često s posebnim pravilima koja omogućuju produženo pritvaranje prije suđenja ili posebne mjere tijekom suđenja, poput zatvorenih sudnica ili anonimnih svjedoka.⁶⁸

Dok se nacionalne definicije terorizma i pripadajuće zakonodavne mjere smatraju nužnim za zaštitu nacionalne sigurnosti, one također nose brojne etičke dileme i mogu izazvati kontraverze. Kritičari često upozoravaju na potencijalno kršenje ljudskih prava koje mogu proizaći iz strogih zakona, kao što su prekomjerni nadzor i ograničenja slobode govora i okupljanja. Balansiranje između sigurnosti i sloboda ostaje jedan od najvećih izazova u formulisanju nacionalnih definicija i odgovora na terorizam.

Da zaključimo, zakonodavne mjere protiv terorizma su ključne komponente nacionalne sigurnosne strategije. One odražavaju kako države definišu terorizam i kako se suočavaju s

⁶⁷ Ackerman, G., *The Impact of Terrorism on State Law Enforcement*, RAND Corporation, Santa Monica, 2005., str. 87.

⁶⁸ Walker, C., *Terrorism and the Law*, Oxford University Press, Oxford, 2011., str. 104.

njegovim izazovima. Efikasno zakonodavstvo koje odgovara definicijama terorizma može znatno doprinijeti sprječavanju, upravljanju i sankcionisanju terorističkih djelatnosti, dok istovremeno mora paziti na očuvanje osnovnih ljudskih prava i sloboda.

5.3.2. Balansiranje sigurnosti i ljudskih prava

Jedan od najvećih izazova koji se javljaju iz utjecaja definicija terorizma na zakonodavstvo je kako balansirati potrebu za nacionalnom sigurnošću s očuvanjem građanskih sloboda. Definicije terorizma koje su previše široke mogu dovesti do zakona koji nepravedno ograničavaju slobodu izražavanja, pravo na pravično suđenje i druge osnovne ljudske prava.

Balansiranje između nacionalne sigurnosti i očuvanja građanskih sloboda predstavlja jedan od najkompleksnijih izazova u kontekstu zakonodavnih mjera protiv terorizma. Kada se definicije terorizma prošire do točke gdje obuhvaćaju širok spektar aktivnosti, postoji ozbiljan rizik od erozije temeljnih ljudskih prava i sloboda. Ovaj problem se manifestuje na više načina i zahtijeva pažljivo razmatranje kako bi se osiguralo da mjere sigurnosti ne postanu represivne.⁶⁹

Kada su definicije terorizma formulisane na način da su previše opće, daju prostor za subjektivnu interpretaciju što može rezultovati proizvoljnim ili diskriminatornim provođenjem zakona. Na primjer, ako je „terorizam“ definisan na način koji dopušta vladi da pod taj pojam svrsta bilo koje nasilne, ali i nenasilne akcije koje smatra prijetnjom, to može dovesti do represije političkih disidenata, novinara, aktivista i drugih grupa pod izgovorom borbe protiv terorizma.

Povećane ovlasti za nadzor, koje često prate šire definicije terorizma, mogu značajno ugroziti pravo na privatnost. Zakoni koji omogućavaju vladinim agencijama da provode nadzor nad telekomunikacijama i internetom bez jasnih ograničenja ili nadzora od strane sudova mogu dovesti do masovnog prikupljanja podataka o građanima koji nisu ni na koji način povezani s terorističkim aktivnostima. Ova praksa ne samo da ugrožava privatnost već i potiče atmosferu nepovjerenja i straha.

Zakoni protiv terorizma koji ograničavaju pristup pravičnom suđenju, kao što su zadržavanje osumnjičenika bez optužnice ili suđenja pred posebnim sudovima, također su predmet zabrinutosti. Takve mjere često su opravdane nužnošću brze i efikasne reakcije na terorističke

⁶⁹ Donohue, L. K., *The Cost of Counterterrorism: Power, Politics, and Liberty*, Cambridge University Press, Cambridge, 2008., str. 141.

prijetnje, ali mogu dovesti do kršenja prava na obranu, pristup nepristranom sudu i ostale proceduralne zaštite koje su ključne za pravičan pravni sistem.⁷⁰

Da bi se ovaj delikatni balans postigao, mnoge zemlje se oslanjaju na međunarodne standarde koji pružaju smjernice o tome kako formulirati antiterorističke zakone na način koji štiti ljudska prava. Međunarodni pakti poput Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima i Konvencije protiv mučenja postavljaju pravne okvire unutar kojih se mora djelovati. Države su dužne uskladiti svoje zakone s ovim dokumentima, često pod nadzorom međunarodnih tijela koja nadgledaju njihovu primjenu.

Da zaključimo, balans između efikasne borbe protiv terorizma i zaštite ljudskih prava zahtijeva kontinuirano preispitivanje i prilagođavanje zakonodavnih mjera. Vlade moraju osigurati da njihove definicije terorizma i prateći zakoni ne samo da adekvatno štite građane od terorističkih prijetnji već i da čuvaju osnovne slobode koje su temelj demokratskog društva. Ovo je kontinuirani proces koji zahtijeva transparentnost, odgovornost i aktivan dijalog između vlada, pravnih stručnjaka, civilnog društva i međunarodne zajednice.

5.3.3. Utjecaj na međunarodnu saradnju

Definicije terorizma imaju ključnu ulogu u oblikovanju međunarodne suradnje u borbi protiv terorističkih prijetnji. Uspostava jasnih, konzistentnih i međunarodno prihvaćenih definicija terorizma omogućava državama da efikasnije saraduju, olakšavajući procese kao što su:

- razmjena informacija,
- izručenje osumnjičenih i
- koordinacija operacija protiv terorističkih mreža.⁷¹

Međutim, neusklađenost definicija može rezultovati pravnim i operativnim preprekama koje umanjuju efikasnost globalnih antiterorističkih inicijativa.

Jedan od ključnih aspekata međunarodne suradnje u borbi protiv terorizma je razmjena obavještajnih podataka. Kada države imaju usklađene definicije terorizma, razmjena vitalnih informacija o sumnjivim aktivnostima, potencijalnim prijetnjama i taktikama terorista može teći glatko. Međunarodne organizacije poput Interpola i Europolom omogućavaju platforme

⁷⁰ Roach, K., *The 9/11 Effect: Comparative Counter - Terrorism*, Cambridge University Press, Cambridge, 2011., str. 65.

⁷¹ Argomaniz, J., *The EU and Counter - Terrorism: Politics, Polity and Policies after 9/11*, Routledge, London, 2011., str. 44.

koje facilitiraju ovu razmjenu. Međutim, ako zemlje imaju različite ili nekompatibilne definicije terorizma, informacije se mogu interpretirati na različite načine, što otežava uspostavu zajedničkog razumijevanja i koordiniranih odgovora.⁷²

S druge strane, izručenje osumnjičenih terorista je još jedan ključan aspekt međunarodne saradnje koji direktno ovisi o definicijama terorizma. Izručenja često zahtijevaju da se djela koja se počinocu stavljaju na teret kvalifikuju kao krivična djela i u zemlji koja traži izručenje i u zemlji koja izručuje. Ako definicije terorizma nisu usklađene, zemlja u kojoj se osumnjičeni nalazi možda neće prepoznati optužbe kao legitimne, što može dovesti do odbijanja izručenja.

Međunarodne vojne i policijske operacije protiv terorističkih grupa također ovise o usklađenim definicijama terorizma. Operacije koje uključuju više država zahtijevaju jasnu pravnu osnovu koja se temelji na međusobno priznatim definicijama terorističkih aktivnosti. Neusklađenost može dovesti do pravnih i etičkih dilema, što otežava planiranje i izvođenje operacija.

Na političkoj razini, definicije terorizma utječu na bilateralne i multilateralne odnose. Države koje imaju stroge definicije mogu vršiti pritisak na svoje međunarodne partnere da usvoje slične mjere kao dio globalnih sigurnosnih sporazuma. Ovo može stvoriti napetosti, posebno ako se smatra da takve definicije ograničavaju političke slobode ili ako se koriste za potiskivanje disidenata.

Efikasna međunarodna suradnja u borbi protiv terorizma uvelike ovisi o usklađenosti nacionalnih definicija terorizma. Dok usklađene definicije omogućavaju bolju koordinaciju i zajedničko djelovanje, razlike mogu dovesti do značajnih prepreka koje mogu umanjiti globalnu sigurnost. Zbog toga je ključno da međunarodna zajednica nastavi raditi na harmonizaciji svojih pristupa kako bi se osigurala koherentna i efikasna globalna strategija protiv terorizma.

5.3.4. Primjeri iz svijeta

U Sjedinjenim Američkim Državama i Velikoj Britaniji, zakoni usvojeni u svjetlu terorističkih napada značajno su oblikovali pravne norme i prakse vezane za nacionalnu sigurnost i građanske slobode. Ovi zakoni, proizašli iz specifičnih nacionalnih definicija

⁷² Nesi, G., *International Cooperation in Counter - terrorism: The United Nations and Regional Organizations in the Fight Against Terrorism*, Ashgate, Aldershot, 2010., str. 47.

terorizma, implementirani su kao odgovor na percepirane prijetnje i imali su dubok utjecaj na društvo i pravosuđe.

I. Zakonodavstvo u SAD-u: USA Patriot Act

USA Patriot Act, usvojen ubrzo nakon terorističkih napada 11. septembra 2001., omogućio je vladinim agencijama proširene ovlasti u nadzoru i istraživanju kako bi se spriječili dalji teroristički napadi. Ovaj zakon je znatno proširio mogućnost nadzora, uključujući prisluškivanje telefonskih razgovora, nadzor e-mailova i drugih e-komunikacija bez potrebe za standardnim sudskim nalogom koji zahtijeva dokaze o krivici.

Također, Patriot Act je olakšao razmjenu informacija između obavještajnih agencija i lokalne policije, što je prije bilo ograničeno zbog zakona o privatnosti. Ove mjere, iako opravdane potrebom za nacionalnom sigurnošću, izazvale su brojne kontroverze i debate o njihovom utjecaju na pravo na privatnost i slobodu građana.

II. Zakonodavstvo u Velikoj Britaniji: Terrorism Act 2000

U Velikoj Britaniji, Terrorism Act 2000 predstavlja sveobuhvatni pravni okvir za borbu protiv terorizma. Ovaj zakon definiše terorizam vrlo široko, što omogućava vlastima veliku diskreciju u njegovom tumačenju i primjeni.

Jedna od najkontroverznijih odredbi ovog zakona je mogućnost pritvaranja osumnjičenih za terorizam bez formalne optužnice na period do 28 dana, što je mnogo duže u odnosu na druge zločine. Kritičari ovog zakona ističu da takve mjere mogu dovesti do kršenja prava na pravično suđenje i drugih osnovnih ljudskih prava, kao što su zaštita od proizvoljnog zatvaranja i pravo na pravovremeni pristup pravnoj pomoći.

III. Utjecaj na pravnu praksu i društvo

Tako radikalne mjere u zakonodavstvu imaju dugoročne posljedice na pravnu praksu i percepciju pravosuđa u društvu. Povećanje ovlasti za nadzor i produženi pritvor bez optužnice postavljaju pitanja o balansu između sigurnosnih potreba i očuvanja temeljnih građanskih prava. U oba slučaja, pravni okviri razvijeni u kontekstu borbe protiv terorizma stvorili su novu normu u kojoj su vlasti dobile značajne ovlasti koje mogu biti podložne

zloupotrebi, čime se potencijalno ugrožavaju demokratski standardi i pravna sigurnost građana.

Ove promjene u zakonodavstvu ilustruju kako definicije terorizma i odgovarajući zakoni mogu duboko utjecati na pravnu praksu, građanske slobode i međunarodnu suradnju, zahtijevajući neprestano preispitivanje i prilagođavanje kako bi se osiguralo da mjere sigurnosti ne narušavaju temeljna prava i slobode.

Da sumiramo, definicije terorizma imaju dalekosežan utjecaj na zakonodavstvo svake zemlje. Ove definicije i pripadajući zakoni oblikuju kako države odgovaraju na terorističke prijetnje, ali također određuju kako se štite, ili u nekim slučajevima ograničavaju, temeljne slobode i prava. Kako terorističke prijetnje nastavljaju evoluirati, tako će i zakonodavni odgovori morati biti prilagođeni, uz stalno preispitivanje i balansiranje između sigurnosti i zaštite ljudskih prava.

5.4. Pravni izazovi u suzbijanju terorizma

Suzbijanje terorizma predstavlja jedan od najvećih pravnih izazova s kojima se suočavaju moderne države. Zakonske mjere protiv terorizma moraju uskladiti potrebu za efikasnom zaštitom javnosti s očuvanjem osnovnih ljudskih prava i sloboda. Ovaj balans često je teško postići, a pravni izazovi u suzbijanju terorizma su brojni i složeni, uključujući pitanja:

- nadležnosti,
- privatnosti,
- prava na pravično suđenje i
- međunarodne suradnje.⁷³

Jedan od ključnih pravnih izazova je pitanje nadležnosti. Terorizam često ima transnacionalni karakter, što znači da napadi ili planiranje napada mogu uključivati više država. To postavlja pitanja o tome koja država ima pravnu nadležnost nad pojedinim slučajevima terorizma.

Međunarodno pravo i bilateralni sporazumi mogu pomoći u rješavanju ovih pitanja, ali često postoje pravne rupe koje otežavaju procesuiranje terorističkih djela. Također, različiti pravni

⁷³ Forcese, C., *National Security Law: Canadian Practice in International Perspective*, Irwin Law, Toronto, 2008., str. 245.

sistemi i pristupi ljudskim pravima mogu komplikovati izručenja i međunarodnu pravosudnu saradnju.

S povećanjem sposobnosti elektronskog nadzora, vlade imaju sve više alata za praćenje sumnjivih aktivnosti. Međutim, ovi alati često dolaze u sukob s pravima na privatnost. Zakoni poput USA Patriot Acta proširili su ovlasti vlasti za nadzor i pretragu, što je izazvalo žestoke debate o granicama državne moći i privatnosti građana. Sudovi se često nalaze u središtu ovih debata, pokušavajući iznaći pravičnu ravnotežu između nacionalne sigurnosti i individualnih prava.

Sudovi igraju ključnu ulogu u ovoj debati, često se našavši u poziciji da moraju tumačiti i primjenjivati zakone u konkretnim slučajevima koji testiraju granice zakonskih ovlasti. Na primjer, slučajevi koji dolaze pred sudove mogu uključivati izazove pojedinaca i organizacija koji tvrde da su mjere nadzora korištene protiv njih neustavne. U takvim slučajevima, sudovi moraju vagati argumente nacionalne sigurnosti protiv prava na privatnost, što može rezultovati presudama koje značajno utječu na praksu nadzora.⁷⁴

Osim toga, ova pitanja su posebno osjetljiva u kontekstu međunarodnih odnosa. Različite zemlje imaju različite standarde privatnosti i različite zakonske okvire koji regulišu nadzor. Ovo može komplikovati međunarodnu suradnju, posebno kada informacije prikupljene u jednoj zemlji trebaju biti podijeljene s drugim zemljama. Na primjer, Evropska unija ima stroge zakone o zaštiti podataka koji mogu biti u sukobu s praksama drugih zemalja koje možda nemaju isti nivo zaštite privatnosti.

S druge strane, pravo na pravično suđenje temeljno je ljudsko pravo koje može biti ugroženo u kontekstu suzbijanja terorizma. Posebni teroristički sudovi, zadržavanje bez optužnice i proširene ovlasti za zatvaranje osumnjičenih mogu potkopati pravosudne standarde i načelo pravičnosti. Kritičari tvrde da takve mjere mogu voditi kršenju prava na suđenje pred nepristranim sudom i prava na obranu, posebno u situacijama gdje se dokazi dobiveni pod prisilom ili bez odgovarajuće pravne procedure koriste u sudskim procesima.

Konačno, etička pitanja u suzbijanju terorizma su uvijek prisutna. Pitanja kao što su mučenje, izvanredna izručenja i ciljana ubistva predstavljaju ozbiljne pravne i moralne dileme. Iako

⁷⁴ Forcese, C., *National Security Law: Canadian Practice in International Perspective*, Irwin Law, Toronto, 2008., str. 250.

neke vlade opravdavaju upotrebu ovakvih metoda kao nužne za zaštitu nacionalne sigurnosti, međunarodni zakoni jasno zabranjuju mučenje i druge oblike grubog kršenja ljudskih prava.

Pravni izazovi u suzbijanju terorizma ostaju jedno od najkompleksnijih područja savremenog međunarodnog prava. Traženje ravnoteže između sigurnosti i slobode, prilagođavanje zakona i praksa u skladu s međunarodnim standardima, te osiguravanje pravičnosti i poštivanja ljudskih prava ključni su za pravedno i efikasno suzbijanje terorizma.

ZAKLJUČNA RAZMATRANJA I PREPORUKE

Zaključna razmatranja ovog magistarskog rada obuhvaćaju dubinsku analizu i sintezu problematike definicije terorizma kroz historijske, političke, kulturološke i pravne perspektive. Istraživanje je pokazalo da je terorizam fenomen čije razumijevanje zahtijeva interdisciplinarni pristup i konstantnu adaptaciju definicija i strategija koje odražavaju promjenjive globalne i lokalne kontekste.

Definisanje terorizma se pokazalo kao izuzetno složen zadatak koji ne samo da uključuje pravne i političke dimenzije, već je duboko ukorijenjen u sociokulturološkim, historijskim i ekonomskim strukturama društava. Iako pravni pristupi zahtijevaju jasnoću i preciznost u definiciji kako bi se olakšalo provođenje zakona i pravosudna reakcija, političke definicije često ostavljaju prostor za interpretativnu fleksibilnost koja može biti iskorištena u različite svrhe, od legitimiranja državne moći do stigmatizacije političkih protivnika.

Historijska analiza je otkrila da su definicije terorizma uvijek bile u pokretu, evoluirajući u skladu s političkim, tehnološkim i socijalnim promjenama. Od terora Jacobinaca tokom Francuske revolucije, preko anarhističkih pokreta u 19. stoljeću, do globalnog džihadizma u 21. stoljeću, terorizam je reflektovao duboke socijalne podjele i bio je odgovor na percepcije nepravde i represije. Razumijevanje ovih promjenljivih konteksta neophodno je za razvijanje efikasnih strategija prevencije i intervencije.

S druge strane, politički, kulturološki i društveni faktori igraju ključnu ulogu u oblikovanju percepcije i reakcija na terorizam. Način na koji društva razumiju i definišu terorizam često odražava šire društvene vrijednosti i političke agende.

Primjera radi, tokom Hladnog rata, zapadne nacije su terorizam često povezivale s komunističkim pokretima, dok su istočne blok zemlje vidjele aktivnosti zapadnih tajnih službi kao terorističke. U savremenom kontekstu, povećanje terorističkih napada koji su inspirisani ekstremističkim ideologijama izaziva globalne rasprave o:

- integraciji,
- multikulturalizmu i
- sigurnosnim politikama.

Pravni izazovi u borbi protiv terorizma su značajni, posebno kada je riječ o usklađivanju nacionalnih zakona s međunarodnim pravilima i normama. Međunarodna saradnja je ključna, ali razlike u definicijama terorizma mogu komplikovati izručenja, dijeljenje obavještajnih podataka i vođenje zajedničkih operacija. Primjeri poput USA Patriot Acta i UK Terrorism Act pokazuju kako težnja za sigurnošću može dovesti do zakona koji potencijalno ograničavaju građanske slobode i ljudska prava, ističući potrebu za stalnim praćenjem i evaluacijom tih mjera.

Drugim riječima, suočavanje s problemom definicije terorizma zahtijeva holistički pristup koji uključuje razumijevanje njegovih korijena, metoda i utjecaja na društvo. Prilagođavanje definicija i strategija u borbi protiv terorizma mora biti fleksibilno i osjetljivo na promjene u globalnom okruženju. Ključ uspjeha leži u balansiranju između zaštite društva i očuvanja temeljnih ljudskih prava i sloboda, uz osiguravanje da mjere sigurnosti ne postanu alati za političku represiju.

Ovo razmatranje ukazuje na složenost terorizma kao globalnog fenomena i potrebu za kontinuiranim istraživanjem, dijalogom i saradnjom među državama, akademskim zajednicama i međunarodnim organizacijama kako bi se efikasno suprotstavili terorističkim prijetnjama dok se istovremeno štite temeljne vrijednosti otvorenih i demokratskih društava.

Nastavljajući na prethodni tekst, važno je analizirati i ocijeniti hipoteze postavljene na početku ovog istraživanja. Bez empirijskog istraživanja, evaluacija hipoteza temelji se na teorijskoj analizi i sintezi raspoloživih informacija i literature. Svaka hipoteza je bila usmjerena na različite aspekte definicije i percepcije terorizma, a njihova dokazanost proizlazi iz dubinske analize diskursa koji oblikuje globalni i nacionalni odgovor na terorizam.

Hipoteza 1, koja glasi: „Razlike u definicijama terorizma između različitih političkih, društvenih i kulturnih konteksta ukazuju na nedostatak univerzalno prihvaćene definicije terorizma“, je potvrđena.

Analiza različitih nacionalnih i međunarodnih pristupa definiranju terorizma jasno pokazuje da postoji značajna varijabilnost u interpretacijama što terorizam jest. Ova raznolikost proizlazi iz različitih političkih, društvenih i kulturnih konteksta koji oblikuju kako države percipiraju i reaguju na terorističke prijetnje.

Primjeri različitih pristupa u zakonodavstvu SAD-a i Velike Britanije, kao i fluktuacije u međunarodnoj politici, potvrđuju ovu hipotezu. Nedostatak univerzalne definicije otežava stvaranje koherentnih međunarodnih protokola i normi, što je vidljivo kroz izazove u međunarodnoj suradnji i često konfliktne perspektive na iste događaje smatrane terorističkim akcijama.

Hipoteza 2, koja glasi: „Razvoj tehnologije i globalizacija dovode do novih oblika terorizma poput cyber terorizma i terorizma povezanog s ekstremističkim grupama, što otežava definisanje i suzbijanje terorizma“, je takođe dokazana.

Savremeni razvoj tehnologije i procesi globalizacije neizbježno su doveli do evolucije terorizma, uključujući pojavu cyber terorizma i širenje ekstremističkih grupa koje djeluju preko tradicionalnih nacionalnih granica. Ovi novi oblici terorizma predstavljaju složene izazove u definisanju i suzbijanju jer koriste anonimnost i globalni doseg interneta.

Primjeri kao što su napadi na infrastrukturu putem interneta i korištenje društvenih mreža za regrutaciju i širenje ekstremističkog sadržaja ilustruju kako tehnologija omogućava terorističke aktivnosti koje prelaze klasične metode. Ovi trendovi potvrđuju hipotezu i ističu potrebu za dinamičkim pristupom u formulaciji zakona i međunarodnih suradnji.

I na samom predstavljamo hipotezu 3, koja glasi: „Historijska analiza definicija terorizma otkriva da političke, ideološke i geopolitičke promjene imaju značajan utjecaj na formiranje tih definicija“.

Historijski pregled kako su se definicije terorizma mijenjale kroz vrijeme jasno pokazuje da su političke, ideološke i geopolitičke promjene imale dubok utjecaj na to kako se terorizam definiše i percipira. Od hladnoratovskih taktika preko savremenih globalnih sukoba, definicije terorizma su se prilagođavale kako bi odražavale trenutne političke realnosti i interese moćnih država.

Ova promjenljivost ukazuje na to da definicije terorizma nisu samo odraz objektivnih kriterija, već i alati koji se koriste za ostvarivanje političkih ciljeva. Hipoteza se potvrđuje kroz analizu kako su različiti politički događaji i promjene u međunarodnim odnosima utjecali na zakonodavne i operativne strategije protiv terorizma.

Ovaj rad je teorijski potvrdio postavljene hipoteze, naglašavajući važnost jasnih definicija terorizma za efikasnu pravnu i operativnu borbu protiv terorističkih prijetnji. Dokazano je da

neusklađenost i subjektivnost u definicijama terorizma mogu značajno utjecati na međunarodnu suradnju i ograničiti osnovna ljudska prava.

Ovo ukazuje na potrebu za kontinuiranom međunarodnom saradnjom i dijalogom kako bi se uspostavile jasne i efikasne definicije terorizma koje će poštovati ljudska prava i omogućiti efikasno suprotstavljanje ovoj globalnoj prijetnji. Integracija teorijskih nalaza s praktičnim iskustvima i empirijskim istraživanjima ključna je za daljnje razumijevanje i unaprjeđenje borbe protiv terorizma.

Za buduća istraživanja preporučuje se dublja analiza utjecaja tehnološkog razvoja na metode i taktike terorizma, s posebnim naglaskom na cyber terorizam i digitalnu propagandu. Također, važno je istražiti kako se društvene i političke promjene u različitim regijama svijeta odražavaju na lokalne definicije i percepcije terorizma.

Preporučuje se i komparativna analiza zakonodavnih odgovora na terorizam u različitim pravnim sistemima kako bi se identifikovale najefikasnije prakse i potencijalne pravne prepreke u međunarodnoj suradnji. Ovo istraživanje bi trebalo uključiti i perspektivu ljudskih prava, analizirajući kako antiterorističke mjere utječu na građanske slobode i prava. Na samom kraju, predlaže se razvoj interdisciplinarnih studija koje bi integrisale sociološke, politološke, pravne i tehnološke perspektive kako bi se omogućilo sveobuhvatnije razumijevanje fenomena terorizma i njegove evolucije u 21. stoljeću.

LITERATURA

Knjige i članci:

- 1) Abadie, A., Terrorism and the World Economy, *European Economic Review*, Vol. 52, No. 1, 2008.
- 2) Ackerman, G., *The Impact of Terrorism on State Law Enforcement*, RAND Corporation, Santa Monica, 2005.
- 3) Argomaniz, J., *The EU and Counter - Terrorism: Politics, Polity and Policies after 9/11*, Routledge, London, 2011.
- 4) Badley, T.J., *Defining International Terrorism: A Pragmatic Approach, Terrorism and political violence*, 1998.
- 5) Bensahel, N., *The Counterterror Coalitions: Cooperation with Europe, NATO, and the European Union*, RAND Corporation, Santa Monica, 2003.
- 6) Chaliand, G., Blin, A., *The History of Terrorism: From Antiquity to al Qaeda*, University of California Press, Berkeley, 2007.
- 7) Crenshaw, M., *Explaining Terrorism: Causes, Processes and Consequences*, Routledge, London, 2011.
- 8) Della Porta, D., *Social Movements, Political Violence, and the State*, Cambridge University Press, Cambridge, 2013.
- 9) Donohue, L. K., *The Cost of Counterterrorism: Power, Politics, and Liberty*, Cambridge University Press, Cambridge, 2008.
- 10) Enders, W., Sandler, T., *The Political Economy of Terrorism*, Cambridge University Press, Cambridge, 2012.
- 11) Forcese, C., *National Security Law: Canadian Practice in International Perspective*, Irwin Law, Toronto, 2008.
- 12) Gaibullov, K., Sandler, T., *The Impact of Terrorism on Foreign Direct Investment*, *International Studies Quarterly*, Vol. 57, No. 3, 2013.
- 13) Ganor, B., *Defining Terrorism: Is One Man's Terrorist Another Man's Freedom Fighter?*, *Police Practice and Research*, Vol. 3, No. 4, 2012.
- 14) Goodwin, J., *No Other Way Out: States and Revolutionary Movements, 1945-1991*, Cambridge University Press, Cambridge, 2001.
- 15) Hoffman, B., *Inside Terrorism*, Columbia University Press, New York, 2006.
- 16) Hoffman, B., *Inside Terrorism*, Columbia University Press, New York, 2017.

- 17) Horgan, J., *The Psychology of Terrorism*, Routledge, London, 2014.
- 18) Howard, R. D., *Foreign Policy at the Periphery: The Shifting Margins of US International Relations since World War II*, University of Kentucky Press, Lexington, 2013.
- 19) Jenkins, B. M., *The Dynamics of Syria's Civil War*, Rand Corporation, Santa Monica, 2014.
- 20) Juergensmeyer, M., *Terror in the Mind of God: The Global Rise of Religious Violence*, University of California Press, Berkeley, 2018.
- 21) Kolodziej, E., *Sigurnost i međunarodni odnosi*, Politička kultura, Zagreb, 2001.
- 22) Laqueur, W., *A History of Terrorism*, Transaction Publishers, New Brunswick, 2011.
- 23) Laqueur, W., *Terrorism: A Study in National and International Strategies*, Harvard University Press, Cambridge, MA, 2020.
- 24) Lehmann, J., *Deconstructing Durkheim: A post-post-Structuralist Critique*, Routledge, London - New York, 1993.
- 25) McCauley, C., Moskalkenko, S., *Mechanisms of Political Radicalization: Pathways Toward Terrorism*, *Terrorism and Political Violence*, 2008.
- 26) Nacos, B. L., *Mass-Mediated Terrorism: The Central Role of the Media in Terrorism and Counterterrorism*, Rowman & Littlefield, Lanham, MD, 2007.
- 27) Nesi, G., *International Cooperation in Counter - terrorism: The United Nations and Regional Organizations in the Fight Against Terrorism*, Ashgate, Aldershot, 2010.
- 28) Norris, P., Kern, M., Just, M. R., *Framing Terrorism: The News Media, the Government and the Public*, Routledge, New York, NY, 2003.
- 29) Rapoport, D. C., *Terrorism and the 19th Century*, Columbia University Press, New York, 2014.
- 30) Richardson, L., *Terrorists as Transnational Actors*, in the future of terrorism, Max. Taylor & John Horgan eds., 2000.
- 31) Roach, K., *The 9/11 Effect: Comparative Counter - Terrorism*, Cambridge University Press, Cambridge, 2011.
- 32) Romaniuk, S. P., *Multilateral Counter-terrorism: The Global Politics of Cooperation and Contestation*, Routledge, London, 2010.
- 33) Schmid, A. P., *The Routledge Handbook of Terrorism Research*, Routledge, London, 2011.
- 34) Stern, J., Berger, J. M., *ISIS: The State of Terror*, Ecco Press, New York, 2015.

- 35) Tarrow, S., *Power in Movement: Social Movements and Contentious Politics*, Cambridge University Press, Cambridge, 2011.
- 36) Walker, C., *Terrorism and the Law*, Oxford University Press, Oxford, 2011.
- 37) Weinberg, L., *The Challenges of Conceptualizing Terrorism, Terrorism and political violence*, 2004.
- 38) Wiktorowicz, Q., *Radical Islam Rising: Muslim Extremism in the West*, Rowman & Littlefield, Lanham, 2005.
- 39) Wright, A. L., *Terrorism, Ideology, and Target Selection*, Department of Politics, Princeton University, Princeton, NJ, 2013.

Naziv odsjeka i/ili katedre: SIGURNOSNE I MIROVNE STUDIJE

Predmet: _____

IZJAVA O AUTENTIČNOSTI RADOVA

Ime i prezime: Haris Zeković

Naslov rada: Problem definicije terorizma – povijesni pregled

Vrsta rada: Završni magistarski rad

Broj stranica: 70

Potvrđujem:

- da sam pročitao/la dokumente koji se odnose na plagijarizam, kako je to definirano Statutom Univerziteta u Sarajevu, Etičkim kodeksom Univerziteta u Sarajevu i pravilima studiranja koja se odnose na I i II ciklus studija, integrirani studijski program I i II ciklusa i III ciklus studija na Univerzitetu u Sarajevu, kao i uputama o plagijarizmu navedenim na web stranici Univerziteta u Sarajevu;
- da sam svjestan/na univerzitetskih disciplinskih pravila koja se tiču plagijarizma;
- da je rad koji predajem potpuno moj, samostalni rad, osim u dijelovima gdje je to naznačeno;
- da rad nije predat, u cjelini ili djelimično, za stjecanje zvanja na Univerzitetu u Sarajevu ili nekoj drugoj visokoškolskoj ustanovi;
- da sam jasno naznačio/la prisustvo citiranog ili parafraziranog materijala i da sam se referirao/la na sve izvore;
- da sam dosljedno naveo/la korištene i citirane izvore ili bibliografiju po nekom od preporučenih stilova citiranja, sa navođenjem potpune reference koja obuhvata potpuni bibliografski opis korištenog i citiranog izvora;
- da sam odgovarajuće naznačio/la svaku pomoć koju sam dobio/la pored pomoći mentora/ice i akademskih tutora/ica.

Mjesto, datum

Potpis
